

UNIVERSITATEA ECOLOGICĂ DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE DREPT
Master: Drept internațional și dreptul Uniunii Europene

Corina-Florența POPESCU

DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC
APROFUNDAT 1

București

CUPRINS

INTRODUCERE.....	5
CAPITOLUL I INTRODUCERE ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PUBLIC.....	8
1. Definiția, obiectul și trăsăturile dreptului internațional public	8
1.1. Definiția dreptului internațional public	8
1.2. Obiectul dreptului internațional public	8
1.3. Trăsăturile dreptului internațional public.....	9
2. Acordul de voință – fundament al dreptului internațional public.....	9
3. Particularitățile dreptului internațional public în raport cu dreptul intern.	10
4. Sancțiunea în dreptul internațional.....	10
5. Raportul dintre dreptul internațional și dreptul intern	10
6. Scurt istoric privind apariția și evoluția dreptului internațional public.....	11
6.1. Perioada antichității și primele reguli de drept internațional.....	11
6.2. Dreptul internațional în Evul Mediu	11
6.3. Perioada destrămării feudalismului și dreptul internațional public	11
6.4. Dreptul internațional public în epoca modernă	11
6.5. Dreptul internațional în epoca contemporană	11
CAPITOLUL II IZVOARELE DREPTULUI INTERNAȚIONAL PUBLIC	14
1. Noțiunea de izvor al dreptului internațional public	14
2. Izvoarele principale ale dreptului internațional public.....	15
2.1. Tratatul internațional.....	15
2.2. Cutuma internațională	15
2.3. Principiile generale de drept.....	16
3. Izvoarele (mijloacele) auxiliare pentru determinarea normelor de drept	16
3.1. Hotărârile judecătorești	16
3.2. Doctrina juridică.....	16
3.3. Echitatea	17
4. Alte izvoare ale dreptului internațional public	17
4.1. Actele unilaterale ale statelor	17
4.2. Actele organizațiilor internaționale	17
4.3. Legea internă	18
5. Codificarea dreptului internațional public	18
6. Normele dreptului internațional public – definiție și categorii	18
6.1. Definiție	18
6.2. Categorii de norme	19
6.3. Normele de jus cogens.....	19

CAPITOLUL III PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE DREPTULUI INTERNAȚIONAL

PUBLIC	23
1. Noțiunea de principii ale dreptului internațional public	23
2. Principiile fundamentale ale dreptului internațional public.....	23
2.1. Natura juridică a principiilor fundamentale.....	23
2.2. Formularea principiilor fundamentale	24
2.3. Importanța și caracterele principiilor fundamentale ale dreptului internațional public..	24
3. Principiile fundamentale prevăzute în Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 2625 din 14 octombrie 1970	25
4. Principii fundamentale prevăzute în Actul final de la Helsinki	26

CAPITOLUL IV SUBIECTELE DREPTULUI INTERNAȚIONAL PUBLIC.....30

1. Noțiunea de subiect de drept internațional public	30
2. Statul – subiect principal al dreptului internațional public	30
2.1. Noțiune și caracteristici	30
2.2. Elementele constitutive ale statului	31
2.3. Funcțiile statului.....	31
2.4. Drepturile și obligațiile fundamentale ale statelor	32
2.5. Formarea statelor. Tipurile de state.	32
2.6. Recunoașterea statelor	33
2.7. Dispariția statelor.....	34
2.8. Succesiunea statelor	34
2.9. Neutralitatea statelor	34
3. Organizațiile internaționale interguvernamentale.....	35
4. Mișcările de eliberare națională.....	36
5. Vaticanul.....	36
6. Poziția individului în dreptul internațional public	37

CAPITOLUL V POPULAȚIA ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PUBLIC

1. Definirea conceptelor de populație, populația statelor și națiune. Delimitări conceptuale.....	40
2. Cetățenia	40
2.1. Dobândirea cetățeniei	41
2.2. Pierderea cetățeniei.....	41
2.3. Bipatridia sau multipatridia (pluricetățenia).....	41
2.4. Apatridia	41
2.5. Protecția cetățenilor aflați pe teritoriul altui stat	41
3. Regimul juridic al străinilor.....	42
4. Regimul juridic al refugiaților	42
5. Dreptul de azil	43
6. Expulzarea	43
7. Extrădarea	43

CAPITOLUL VI TERITORIUL ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PUBLIC.....47

1. Teritoriul de stat	47
-----------------------------	----

1.1. Noțiunea de teritoriu de stat	47
1.2. Părțile componente ale teritoriului de stat	48
2. Frontierele de stat – definiție, clasificare, stabilire și regimul zonelor de frontieră	48
3. Modalități de dobândire și de modificare a teritoriului de stat	49
4. Fluviile internaționale.....	49
4.1. Regimul juridic al fluviilor internaționale.....	49
4.2. Regimul juridic al Dunării	50
4.3. Regimurile juridice aplicabile fluviilor internaționale din America, Asia, Africa	50
5. Strâmtoarele și canalele maritime internaționale.....	51
5.1. Strâmtoarele internaționale	51
5.2. Canalele maritime internaționale	51
6. Zonele cu regimuri juridice internaționale speciale	52
6.1. Zonele demilitarizate	52
6.2. Zonele neutralizate	52
6.3. Zonele denuclearizate.....	52
6.4. Zonele polare	52
7. Spațiul aerian al statului	53
CAPITOLUL VII DREPTUL MĂRII	56
BIBLIOGRAFIE.....	62

Introducere

Cursul este destinat, în principal, studenților masteranzi la programul de studii universitare de master Drept internațional dreptul Uniunii Europene din cadrul Facultății de Drept a Universității Ecologice din București.

Obiectivele cursului

1. Însușirea cunoștințelor referitoare la:

- apariția și evoluția, noțiunea, trăsăturile dreptului internațional public;
- principiile dreptului internațional public;
- izvoarele dreptului internațional public;
- subiectele dreptului internațional public;
- populația în dreptul internațional public;
- teritoriul de stat în dreptul internațional public;
- dreptul mării.

2. Dobândirea deprinderilor de a:

- utiliza categorii, concepte și noțiuni fundamentale, specifice dreptului internațional public;
- analiza și sintetiza fundamentele dreptului internațional public;
- explica modalitatea de creare a normelor dreptului internațional public;
- formula propuneri de lege ferenda;
- compara diverse puncte de vedere exprimate în doctrina juridică în formularea unor aprecieri personale.

3. Formarea abilităților de a:

- explica rolul și necesitatea dreptului internațional public;
- analiza stadiul actual al reglementărilor în materia dreptului internațional public;
- opera cu principalele categorii, concepte și noțiuni juridice, specifice dreptului internațional public;
- sintetiza sau dezvolta, după caz;

- utiliza resursele Internet în funcție de specificul acestei discipline, prin completarea cunoștințelor teoretice cu rezolvarea testelor de autoevaluare, stimularea activităților de căutare pe Internet a legislației indicate, precum și a unor soluții ale jurisprudenței.

4. Manifestarea unei atitudini de justă și corectă analiză a realităților juridice internaționale.

Competențe conferite

După parcurgerea acestui curs, studentul masterand va fi capabil să:

- definească dreptul internațional public;
- identifice trăsăturile caracteristice ale dreptului internațional public și rolul acestuia în reglementarea relațiilor internaționale;
- explice apariția și evoluția dreptului internațional public;
- conștientizeze necesitatea corelării normelor juridice naționale, regionale și internaționale.

Resurse și mijloace de lucru

Studentii au acces la conținutul cursului, prin utilizarea manualului sau a resurselor informatice. Pentru o pregătire temeinică, este necesară efectuarea tuturor testele de evaluare, astfel încât rezultatul pregătirii să fie cât mai obiectiv. De asemenea, se recomandă studenților să întocmească propriile planuri și scheme, în scopul unei bune sistematizări a cunoștințelor dobândite.

Fiecare curs debutează cu prezentarea obiectivelor ce trebuie atinse – din punctul de vedere al nivelului de cunoștințe – prin studierea temei respective. Se recomandă citirea cu atenție și apoi, la sfârșitul cursului, recapitularea pentru a verifica nivelul de înțelegere.

Testele de evaluare prezente la sfârșitul fiecărui curs au rolul de a facilita modalitatea specifică de învățare și de a fixa cunoștințele.

La sfârșitul cursului este indicată o bibliografie selectivă, menită a crea o viziune comparativă asupra unor instituții și a consolida gândirea juridică în formare a studenților.

Structura cursului

Cursul este alcătuit din 7 capitole și reflectă materia corespunzătoare programei pentru semestrul 1 al anului I de studiu.

La sfârșitul fiecărui capitol sunt modele de teste de evaluare, având ca finalitate stabilirea ritmului de învățare și necesităților proprii de repetare a unor teme.

Totodată, sunt formulate 2 teme de control, în vederea evaluării pe parcurs, astfel:

Tema 1 – Capitolul 3: „Izvoarele dreptului internațional public”;

Tema 2 – Capitolul 4: „Subiectele dreptului internațional public”.

Temele de control se prezintă de către fiecare student masterand, iar rezultatele acestei evaluări se comunică de către cadrul didactic în mod direct și nemijlocit studenților.

Cursul poate fi studiat atât în întregime, potrivit ordinii prestabilite a capitolelor, dar se poate și fragmenta în funcție de interesul propriu mai accentuat pentru anumite teme. Însă, în vederea susținerii examenului este obligatorie parcurgerea tuturor celor 7 capitole și efectuarea testelor prezentate.

Evaluarea

La încheierea studierii cursului, este obligatorie realizarea celor două teme de control.

Evaluarea finală constă în susținerea unui examen scris.

<u>Componenta notei finale:</u>	- examen:	60% ;
	- temele de control:	40% ;

Capitolul I

Introducere în dreptul internațional public

Obiective:

- cunoașterea evoluției istorice a normelor și instituțiilor de drept internațional public;
- înțelegerea procesului de formare a normelor dreptului internațional;
- corelația dintre dreptul internațional public și alte ramuri de drept;
- cunoașterea principalelor repere ale evoluției dreptului internațional public.

Conținut:

1. Definiția, obiectul și trăsăturile dreptului internațional public
 - 1.1. Definiția dreptului internațional public
 - 1.2. Obiectul dreptului internațional public
 - 1.3. Trăsăturile dreptului internațional public
2. Acordul de voință - fundament al dreptului internațional public;
3. Particularitățile dreptului internațional public în raport cu dreptul intern;
4. Sancțiunea în dreptul internațional public;
5. Raportul dintre dreptul internațional public și dreptul intern;
6. Scurt istoric privind apariția și evoluția dreptului internațional public.
 - 6.1. Perioada antichității și primele reguli de drept internațional
 - 6.2. Dreptul internațional în evul mediu
 - 6.3. Perioada destrămării feudalismului și dreptul internațional public
 - 6.4. Dreptul internațional public în epoca modernă
 - 6.5. Dreptul internațional public în epoca contemporană

1. Definiția, obiectul și trăsăturile dreptului internațional public

1.1. Definiția dreptului internațional public

Dreptul internațional public reprezintă un ansamblu de norme juridice, create de către state și alte subiecte de drept internațional, pe baza acordului lor de voință, în scopul reglementării raporturilor juridice dintre subiectele dreptului internațional, a căror aducere la îndeplinire este asigurată prin respectarea lor de bunăvoie, iar în caz de necesitate pe calea forței de constrângere, exercitată individual sau colectiv.

1.2. Obiectul dreptului internațional public

Obiectul dreptului internațional public îl constituie:

- relațiile dintre state, atunci când statele apar ca titulare de suveranitate.

Când statele apar în raporturi de drept civil, dreptul internațional nu-și găsește aplicarea, așa cum nu-și găsește aplicarea nici în raporturile dintre un stat și o societate transnațională sau în raporturile dintre un stat și o persoană fizică.

- raporturile dintre state și organizațiile internaționale interguvernamentale;
- raporturile dintre organizațiile internaționale interguvernamentale;
- raporturile dintre mișcările de eliberare națională și state sau organizații internaționale interguvernamentale.

1.3. Trăsăturile dreptului internațional public

- fundamentul juridic al dreptului internațional public îl constituie acordul de voință al statelor participante la raportul juridic determinat, conferind forța juridică a normelor convenite;

- statele sunt deopotrivă creatorii și destinatarii normelor de drept internațional public;
- normele dreptului internațional public nu pot fi create de un singur stat;
- statele, egale în suveranitate, sunt cele care creează normele juridice care guvernează raporturile juridice dintre ele; este un drept *inter pares* (între egali), întrucât, de regulă, nu creează nici drepturi, nici obligații pentru terți;

- nu există un organ legislativ internațional, supraordonat statelor, care să elaboreze o legislație internațională ci numai proceduri care presupun acordul de voință al statelor.

Dreptul internațional este, deci, un drept de coordonare care guvernează o ordine juridică a unui sistem orizontal;

- nu există organe executive, care să asigure aplicarea normelor dreptului internațional public în raporturile dintre subiectele acestuia, această atribuție revine tot statelor și celorlalte subiecte de drept internațional public;

- nu există organe judecătorești cu competență generală și obligatorie, care să intervină din oficiu instituind sancțiuni, atunci când normele de drept nu sunt respectate.

- are proceduri proprii de aplicare, astfel, angajamentele asumate sunt aduse la îndeplinire în virtutea: principiului *pacta sunt servanda* (tratatele trebuie respectate); principiului reglementării pașnice a diferendelor internaționale; clauzei potrivit căreia interpretarea și aplicarea unui tratat se face prin proceduri specifice expres menționate;

- are un caracter universal, întrucât obiectul său îl constituie relațiile între toate statele.

2. Acordul de voință – fundament al dreptului internațional public

Fundamentul juridic al dreptului internațional public îl constituie acordul de voință al statelor participante la raportul juridic determinat¹. Acest acord conferă forța juridică a normelor convenite. Acordul de voință al statelor este o categorie juridică materializată în acte juridice realizate prin anumite mecanisme și proceduri din domeniul dreptului.

¹ Pentru detalii și dezvoltări, a se vedea, R. Miga-Beșteliu, *op. cit.*, 2010, pp. 4-9; D. Popescu, A. Năstase, F. Coman, *op. cit.*, pp. 33-37.

3. Particularitățile dreptului internațional public în raport cu dreptul intern.

Comparativ cu dreptul intern, dreptul internațional prezintă o serie de particularități asupra cărora vom face scurte precizări.

4. Sancțiunea în dreptul internațional

Statele, de comun acord, au stabilit și sancțiuni și măsuri de constrângere pentru statele care violează legalitatea internațională. Unele sancțiuni și măsuri de constrângere sunt prevăzute în Carta O.N.U., altele în diverse tratate internaționale. Carta Națiunilor Unite prevede atât sancțiuni, cât și măsuri de constrângere. Câteva sancțiuni sunt prevăzute în articolele 5 și 6. O sancțiune prevăzută în articolul 5 din Cartă este suspendarea unui membru al ONU, împotriva căruia Consiliul de Securitate a întreprins o acțiune preventivă sau de constrângere, de la exercitarea drepturilor și privilegiilor decurgând din calitatea de membru.

5. Raportul dintre dreptul internațional și dreptul intern

În doctrina dreptului internațional au apărut, mai multe curente de gândire, concretizate în formularea a două concepții (teorii), respectiv dualismul și monismul.

Teoriile dualiste susțin că dreptul internațional și dreptul intern sunt două sisteme distincte, rupte între ele, cu o existență paralelă, cu domenii diferite de aplicare, având izvoare distincte și destinatari deosebiți, care nu se influențează reciproc.

Teoriile moniste susțin existența unei singure ordini juridice, formată din dreptul intern și dreptul internațional, dreptul având astfel o structură unitară, compusă din norme obligatorii, indiferent dacă acestea se adresează indivizilor, statelor sau altor entități asimilate acestora, aflate într-o strictă ierarhie.

Teoriile moniste au avut două orientări:

a) Teoria monistă cu primatul dreptului intern, care susține faptul că:

- Dreptul internațional derivă din dreptul intern al statelor;
- Dreptul internațional public este doar o prelungire a dreptului intern al statelor;
- Dreptul internațional public ar fi un „*drept public extern*” al fiecărui stat.

b) Teoria monistă cu primatul dreptului internațional public, potrivit căreia:

- Dreptul intern derivă din dreptul internațional public;
- Prin această teorie se încearcă unificarea dreptului internațional public și a dreptului intern al statelor într-un singur sistem juridic, suprimându-se deosebirile dintre ele.

Concluzionând, putem afirma că nu există niciun dualism care să le separe artificial și niciun primat, ci între dreptul internațional public și dreptul intern există o coordonare, o condiționare și o influențare reciprocă în ceea ce privește întregul sistem de valori juridice interne și externe.

În Constituția României, revizuită, raportul dintre dreptul intern și dreptul internațional este reglementat în articolele 11 și 20.

6. Scurt istoric privind apariția și evoluția dreptului internațional public

6.1. Perioada antichității și primele reguli de drept internațional

În doctrina dreptului internațional public s-a arătat că relațiile dintre diferitele comunități umane datează din perioada anterioară apariției statului și mai înainte de sclavagism, respectiv din epoca gentilică, când relațiile dintre șefii de triburi erau cârmuite de norme nescrise, care nu aveau caracter juridic, concretizându-se în trimiterea de soli, realizarea unor înțelegeri, acordarea de sprijin reciproc, inițierea luptelor pentru putere.

6.2. Dreptul internațional în Evul Mediu

Evoluția evenimentelor istorice a marcat noi orientări în domeniul dreptului internațional, pe fondul destrămării Imperiului Roman și afirmării unei poziții dominante a Imperiului bizantin.

6.3. Perioada destrămării feudalismului și dreptul internațional public

În această perioadă, caracterizată de formarea statelor absolutiste, concentrarea puterii în mâinile monarhului și dezvoltarea burgheziei, dreptul internațional public cunoaște o evoluție lentă, determinată de declanșarea războaielor religioase, impunerea prin forță a tratatelor și declararea de către papa a nulității tratatelor încheiate cu ereticii, practicarea pirateriei, împărțirea teritoriilor cucerite, utilizarea corsarilor în războiul maritim.

În pofida acestor realități istorice, se înregistrează și progrese atât în planul reglementărilor internaționale, cât și sub aspect doctrinar.

6.4. Dreptul internațional public în epoca modernă

Revoluția franceză a proclamat principii valoroase pentru dreptul internațional și pentru organizarea statului, care și-au găsit exprimarea în Declarația asupra dreptului ginților a Abatelui Gregoire, din care au fost preluate: afirmarea suveranității naționale ca expresie a formării națiunilor, renunțarea la războaiele de cucerire și atacul asupra altor popoare, principiul neintervenției în treburile altor state, încorporarea unui teritoriu în urma unui plebiscit, fluviile declarate proprietate inalienabilă a țărilor scăldate, libertatea de navigație pentru țările riverane;

Secolul al XIX-lea este caracterizat, sub aspectul dezvoltării dreptului internațional public de organizarea și desfășurarea unor congrese și conferințe.

6.5. Dreptul internațional în epoca contemporană

În această perioadă dreptul internațional a fost marcat de adoptarea unor instrumente internaționale cu vocație universală și de crearea unor organe, organisme și organizații internaționale cu largă cuprindere, dar și de o evoluția în plan regional a cadrului legislativ și instituțional.

Test de evaluare

I. Întrebări

1. Care este semnificația expresiei de „drept internațional public”?
2. Definiți noțiunea de drept internațional public.
3. Care este diferența dintre dreptul internațional și dreptul intern?
4. Identificați diferențele dintre dreptul public și dreptul privat.
5. Identificați și comentați elementele esențiale ale definiției dreptului internațional public.
6. Ce evenimente istorice au marcat dreptul internațional în diferitele etape ale dezvoltării sale?
7. Care este diferența dintre dreptul internațional public și dreptul internațional privat?
8. Ce tip de relații se stabilesc sub incidența dreptului internațional?
9. Toate relațiile dintre state sunt guvernate de dreptul internațional?
10. Cum se formează dreptul internațional?
11. Enumerați particularitățile dreptului internațional public.
12. Cine sunt destinatarii normelor de drept internațional public?
13. Care este obiectul dreptului internațional public?

II. Alegeți răspunsul/răspunsurile corect/corecte:

1. Fondatorul dreptului internațional public este considerat:
 - a) Hugo Grotius;
 - b) Jeremy Bentham;
 - c) Alberico Gentili.

2. Dreptul internațional public este o ramură a:
 - a) dreptului internațional privat;
 - b) dreptului transnațional;
 - c) autonomă.

3. Normele imperative nu permit:
 - a) încălcarea;
 - b) modificarea;
 - c) ignorarea.

4. Normele imperative protejează:
 - a) valori fundamentale ale statelor;
 - b) orice raport juridic;
 - c) orice normă de drept internațional.

5. Relațiile internaționale dintre entitățile care nu au calitatea de subiect de drept internațional:
 - a) nu sunt guvernate de dreptul internațional public;
 - b) sunt guvernate de dreptul internațional public;
 - c) dreptul internațional public reglementează toate raporturile juridice care includ un element de extraneitate.

6. Monismul a evoluat în principal sub forma următoarelor orientări:

- a) monismul cu primatul dreptului internațional;
- b) monismul cu primatul dreptului intern asupra dreptului internațional;
- c) dreptul internațional și dreptul intern există ca două ordini juridice egale, distincte și separate, care nu pot produce efecte una asupra celeilalte și nici nu se suprapun.

7. Dreptul internațional public se formează:

- a) pe baza acordului de voință al statelor care compun la un moment dat societatea internațională;
- b) tot prin consensul statelor care sunt în același timp destinatarele normelor;
- c) sunt create de autoritatea legislativă și sunt obligatorii pe întreg teritoriul statului.

8. Printre particularitățile dreptului internațional public se regăsesc:

- a) în lipsa unei autorități cu funcții de legiferare, normele acestui drept sunt create prin punerea de acord a voinței statelor în conformitate cu interesele lor;
- b) normele dreptului internațional nu sunt aduse la îndeplinire de o autoritate internațională superioară, ci de către state care acționează de bunăvoie, iar în caz de nerespectare prin măsuri luate individual sau colectiv;
- c) măsurile de constrângere pentru încălcarea normelor sunt aplicate de un aparat centralizat organizat de stat și având o autoritate superioară față de persoanele împotriva cărora sunt îndreptate.

9. Obiectul dreptului internațional public îl constituie:

- a) relațiile care se nasc între state și alte subiecte de drept internațional;
- b) acel ansamblu de principii și norme juridice scrise sau nescrise create de către state, dar și de celelalte subiecte de drept internațional pe baza acordului lor de voință în scopul reglementării raporturilor internaționale;
- c) relațiile sociale dintre persoanele care alcătuiesc populația unui stat.

10. Legile lui Manu consemnează:

- a) corespondența diplomatică a Egiptului cu alte state cuprinsă în cele 360 de tăblițe de lut ars de la Tell-Amarna;
- b) existența unor misiuni diplomatice;
- c) rezolvarea diferendelor internaționale cu ajutorul unui arbitru.

III. Eseuri

1. Rolul și evoluția dreptului internațional public în perioada antică, medievală și contemporană.

2. Prezența raportului de legătură dintre dreptul internațional public și alte ramuri ale dreptului.

3. Scurta analiza a deosebirile dintre dreptul internațional și dreptul intern.

4. Raportul dintre dreptul internațional și dreptul intern – raporturi de condiționare și influențare reciprocă.

5. Argumentați existența dreptului internațional ca ramură de drept.

Capitolul II

Izvoarele dreptului internațional public

Obiective:

- studierea și cunoașterea izvoarelor dreptului internațional public;
- corelația dintre diferitele izvoare ale dreptului internațional public;
- înțelegerea procesului de codificare la nivel internațional;
- înțelegerea conceptului de norme de *jus cogens* și identificarea acestei categorii de norme.

Conținut:

1. Noțiunea de izvor al dreptului internațional public
2. Izvoarele principale ale dreptului internațional public
 - 2.1. Tratatul internațional
 - 2.2. Cutuma internațională
 - 2.3. Principiile generale de drept
3. Izvoarele (mijloacele) auxiliare pentru determinarea normelor de drept
 - 3.1. Hotărârile judecătorești
 - 3.2. Doctrina juridică
 - 3.3. Echitatea
4. Alte izvoare ale dreptului internațional public
 - 4.1. Actele unilaterale ale statelor
 - 4.2. Actele organizațiilor internaționale interguvernamentale
 - 4.3. Legea internă
5. Codificarea dreptului internațional public
6. Normele dreptului internațional public – definiție și categorii
 - 6.1. Definiție
 - 6.2. Categorii de norme
 - 6.3. Normele de *jus cogens*

1. Noțiunea de izvor al dreptului internațional public

În sens formal, prin izvoare ale dreptului internațional public avem în vedere ansamblul formelor de reglementare juridică.

O enumerare oficială a izvoarelor dreptului internațional a fost făcută pentru prima oară în Statutul Curții Permanente de Justiție internațională din 1920, fiind apoi preluată de Statutul Curții Internaționale de Justiție¹, potrivit voinței statelor membre². Potrivit art. 38 al

¹ I. Brownlie, *Principles of Public International Law*, 6th eds, Ed. Oxford University Press, Oxford, 2003, p. 5; D. Mazilu, *Drept internațional public*, ed. a III-a, Ed. Lumina Lex, București, 2009, p. 104.

² P.M. Dupuy, *Droit international public*, 5^{ème} édition, Ed. Dalloz, Paris, 2000, pp. 341-342; J. Boulouis, *Droit institutionnel de l'Union Européenne*, Ed. Montchrestien, Paris, 1995, p. 195.

statutului acesteia din urmă „Curtea, a cărei misiune este de a soluționa conform dreptului internațional diferendele care îi sunt supuse, va aplica:

- a) convențiile internaționale, fie generale, fie speciale, care stabilesc reguli recunoscute în mod expres de statele în litigiu;
- b) cutuma internațională, ca dovadă a unei practici generale acceptată ca drept;
- c) principiile generale de drept recunoscute de națiunile civilizate;
- d) (...)hotărârile judecătorești și doctrina celor mai calificați specialiști în dreptul public al diferitelor națiuni, ca mijloace auxiliare de determinare a regulilor de drept”.

La acestea se adaugă și echitatea (*ex aequo et bono*), dacă părțile sunt de acord cu aceasta.

În sinteză, izvoarele dreptului internațional public pot fi grupate în trei categorii:

1. izvoare principale (tratatul internațional, cutuma internațională și principiile generale de drept);
2. mijloace (izvoare) auxiliare pentru determinarea regulilor de drept (doctrina juridică de drept internațional, hotărârile judecătorești internaționale, echitatea);
3. alte izvoare (actele unilaterale ale statelor, actele unilaterale sau rezoluțiile organizațiilor internaționale interguvernamentale, legea internă).

2. Izvoarele principale ale dreptului internațional public

2.1. *Tratatul internațional*

Tratatul constituie, alături de cutumă, izvor principal al dreptului internațional contemporan.

Tratatul este definit, în art. 2 paragraful 1a din Convenția de la Viena din 1969 privind dreptul tratatelor încheiate între state, considerată un adevărat cod al tratatelor, conținând o prezentare sistematică a normelor cutumiare în acest domeniu. Astfel, tratatul reprezintă „*un acord internațional încheiat între state și guvernat de dreptul internațional, fie că este consemnat într-un instrument unic, fie în două sau mai multe instrumente conexe, indiferent de denumirea lor*”.

Convenției din 1969 se adaugă Convenția de la Viena din 1986 privind dreptul tratatelor dintre state și organizații internaționale sau între organizații internaționale, care urmează îndeaproape normele privind tratatele încheiate de state.

2.2. *Cutuma internațională*

Noțiune

Un alt izvor principal și tradițional este cutuma. Spre deosebire însă de tratat, care constituie o manifestare expresă a acordului de voință, cutuma se caracterizează prin exprimarea tacită a consimțământului statelor de recunoaștere a unei reguli de conduită ca normă juridică în relațiile dintre ele sau alte subiecte de drept internațional.

Cutuma este cel mai vechi și, astăzi, cel de-al doilea izvor de drept internațional, contribuind substanțial la stabilitatea și securitatea relațiilor internaționale și având putere obligatorie egală cu cea a tratatului, ambele fiind izvoare de drept internațional pentru subiectele dreptului internațional, cu excepția acelor state care au obiectat în mod repetat față

de formarea normelor cutumiare și în cazul în care acestea nu sunt contrare normelor de *ius cogens*.

Cutuma este o practică îndelungată, repetată și respectată de state cu convingerea că ea este obligatorie. În absența generalității practicii, este posibilă formarea unor cutume chiar pe o arie geografică limitată, cum sunt cutumele regionale sau locale.

Elementele cutumei

Doctrina și jurisprudența internațională definesc condițiile formării regulilor cutumiare și anume: existența elementului faptic, material, concretizat în practică, în conduita statelor și a elementului psihologic manifestat prin convingerea statelor că o anumită regulă promovată în practica lor are valoarea unei norme juridice, obligatorii.

2.3. Principiile generale de drept

În art. 38 alin. (1) lit. c) al Statutului Curții Internaționale de Justiție se menționează printre regulile de drept pe care Curtea le poate aplica în soluționarea diferendelor ce îi sunt supuse și „*principiile generale de drept recunoscute de națiunile civilizate*”, iar în practica sa judiciară Curtea s-a referit adesea la aceste principii, aplicându-le cu caracter supletiv sau complementar ori ca norme juridice independente.

3. Izvoarele (mijloacele) auxiliare pentru determinarea normelor de drept

3.1. Hotărârile judecătorești

Menționate în art. 38 alin. (1) lit. d) din Statutul CIJ, precizăm că în această categorie includem: hotărârile judecătorești pronunțate de către Curtea Internațională de Justiție, precum și de predecesoarea ei, Curtea Permanentă de Justiție Internațională, hotărârile tribunalelor arbitrale internaționale, precum și unele hotărâri ale unor instanțe naționale.

Referitor la hotărârile Curții Internaționale de Justiție, deși art. 59 din Statutul CIJ prevede că acestea „*nu au forță obligatorie decât între părțile în litigiu și numai pentru cauza pe care o soluționează*”, doctrina juridică a subliniat importanța lor deosebită, dincolo de semnificația formală ce le poate fi atribuită, arătând că pot fi preluate și invocate în calitate de mijloace auxiliare de precizare a conținutului normelor aplicabile în cauze ulterioare similare.

3.2. Doctrina juridică

Considerată mijloc auxiliar pentru determinarea normelor de drept internațional, „*doctrina celor mai calificați specialiști ...ai diferitelor state*” se concretizează în lucrări științifice ale teoreticienilor, ale unor instituții științifice internaționale, precum și în opiniile separate și opiniile individuale ale unor judecători ai Curții Internaționale de Justiție, toate contribuind la dezvoltarea dreptului internațional, în măsura rolului limitat în cadrul izvoarelor dreptului internațional¹.

¹ R. Miga-Beșteliu, *op. cit.*, vol. I, 2010, p. 70.

3.3. Echitatea

Echitatea, ca sursă de drept internațional, enunțată și de Statutul Curții Internaționale de Justiție, reprezintă posibilitatea acordată unui judecător internațional de a judeca *ex aequo et bono*, cu alte cuvinte, de a nu recurge propriu-zis la lege, ci la bunul simț, la spiritul de dreptate, pentru a pronunța soluții care să atenueze aplicarea riguroasă a dreptului.

În articolul 38 din Statutul Curții Internaționale de Justiție se prevede, așa cum am arătat, că pe lângă folosirea celorlalte izvoare ale dreptului internațional, examinate mai sus, Curtea are dreptul de a rezolva o cauză *ex aequo et bono*, dacă părțile sunt de acord cu aceasta. S-ar putea considera că puterea acordată judecătorului internațional de a judeca în echitate este contrară suveranității statelor, ca element esențial al dreptului internațional.

4. Alte izvoare ale dreptului internațional public

4.1. Actele unilaterale ale statelor

Actele unilaterale nu sunt prevăzute în enumerarea efectuată de articolul 38 din Statutul CIJ.

Actul unilateral poate fi definit ca actul săvârșit de către un singur subiect de drept internațional, susceptibil să producă efecte juridice în raporturile internaționale, fie angajând subiectul de la care emană, fie creând drepturi sau obligații pentru alte subiecte de drept internațional.

Actele unilaterale ale statelor au fost consacrate ca izvor de drept internațional de către jurisprudența internațională. Prin aceste acte, un stat acționând singur își exprimă voința producând efecte în dreptul internațional, în această categorie incluzând:

- notificarea;
- recunoașterea;
- protestu;
- renunțarea;
- promisiunea (sau asigurarea).

Opinia generală, consacrată în jurisprudența internațională și în doctrină, consideră că actele unilaterale ale statelor au un rol decisiv pentru elaborarea și aplicarea dreptului convențional sau cutumiar.

4.2. Actele organizațiilor internaționale

Rezoluțiile organizațiilor internaționale au înregistrat o dezvoltare vertiginoasă în epoca noastră. Ele au fost adoptate în cadrul O.N.U. și al altor organizații internaționale, în legătură cu o largă varietate de probleme care necesită cooperarea statelor.

Ca urmare, în limitele competențelor specializate ale organizațiilor internaționale, hotărârile cu caracter obligatoriu au pentru statele membre valoarea unor norme juridice, iar recomandările, deși nu se impun printr-o forță juridică intrinsecă, de regulă sunt respectate de către statele membre în considerarea solidarității și bunei-credințe în vederea realizării obiectivelor comune.

4.3. Legea internă

De principiu, legea internă a unui stat are valoare în limitele teritoriale și asupra cetățenilor proprii ai statului respectiv, în acele domenii ce țin de dreptul intern al statelor, ea fiind o manifestare unilaterală de voință. Totuși, se admite că pe această cale se poate realiza și o influențare a procesului de apariție a unor norme de drept internațional.

Legea națională, ca expresie a unei manifestări unilaterale de voință, poate exercita, sub diferite aspecte, o influență asupra procesului normativ internațional, după cum urmează:

- prin legea internă se poate stabili conduita generală a statului în relațiile sale externe, inclusiv poziția sa față de dreptul internațional și în procesul formării sale;
- voința statului într-un anumit stadiu de formare a unei norme sau instituții de drept internațional convențional sau cutumiar se poate exprima prin legea internă.
- instituția dreptului de azil implică și reglementări legislative interne, consacrate, în special, în texte ale constituțiilor diferitelor state;
- la formarea instituției platoului continental a contribuit și practica unilaterală a statelor riverane manifestată printr-o serie de acte legislative interne.

5. Codificarea dreptului internațional public

Codificarea dreptului internațional se poate realiza în diferite forme:

- a) codificarea oficială, realizată în comun de state, sau neoficială, efectuată de organizații științifice naționale sau internaționale, precum și de oameni de știință în mod individual;
- b) codificarea generală, cuprinzând ansamblul normelor dreptului internațional, sau parțială, pe anumite ramuri ori domenii ale acestuia;
- c) codificarea principiilor generale și codificarea amănunțită;
- d) codificarea universală a normelor de drept cu aplicabilitate pentru toate statele lumii și codificarea regională, care cuprinde numai normele aplicabile unor anumite zone geografice.

6. Normele dreptului internațional public – definiție și categorii

6.1. Definiție

Normele dreptului internațional public sunt reguli de conduită obligatorii care iau naștere prin acordul de voință al statelor și al altor subiecte de drept internațional, stabilind drepturile și obligațiile reciproce ce le revin în cadrul raporturilor juridice pe care le reglementează.

Norma juridică de drept internațional este creată exclusiv prin acordul de voință a statelor.

6.2. Categoriile de norme

Normele dreptului internațional public se pot clasifica în funcție de următoarele criterii:

1. În raport cu sfera de reglementare, normele de drept internațional public pot fi:
 - norme universale;
 - norme regionale;
 - norme locale.
2. În funcție de rolul normelor în sistemul de drept, deosebim:
 - norme materiale;
 - norme procesuale.
3. În funcție de metoda de reglementare juridică, întâlnim:
 - norme dispozitive;
 - norme imperative.
4. În funcție de forma de exprimare a normelor de drept internațional, acestea pot fi:
 - norme convenționale;
 - norme cutumiare, nescrise.

6.3. Normele de *jus cogens*

Sunt definite în Convenția de la Viena din 1969 privind dreptul tratatelor ca „*norme imperative ale dreptului internațional general, norme acceptate și recunoscute de comunitatea internațională a statelor în ansamblul său, norme de la care nu este permisă nicio derogare și care nu pot fi modificate decât printr-o normă a dreptului internațional general având același caracter*” (art. 53).

Din definiție rezultă următoarele caractere:

- a) sunt norme ale dreptului internațional general (cu valoare universală);
- b) sunt norme acceptate și recunoscute de întreaga comunitate internațională de state;
- c) sunt norme de la care nu se poate deroga.

Criteriile de recunoaștere a normelor *jus cogens* propuse de doctrină sunt:

- a) importanța valorilor protejate;
- b) caracterul esențial al normei pentru ansamblul statelor;
- c) relația normei în discuție cu obiectivele fundamentale ale dreptului internațional;
- d) criteriile tehnice.

Întrucât Comisia de Drept Internațional nu a reușit să ajungă la consens pentru stabilirea unei enumerări exhaustive a normelor imperative, soluția doctrinară a propus, ca norme imperative principiile Cartei ONU; drepturile elementare la viață și demnitate umană (interzicerea genocidului, sclaviei, discriminării rasiale, respectarea normelor de drept internațional umanitar); normele care se referă la drepturi în general recunoscute tuturor membrilor comunității internaționale (de exemplu libertatea mărilor și a spațiului cosmic).

Test de evaluare

I. Întrebări

1. Cum caracterizați enumerarea cuprinsă în art. 38 din Statutul Curții Internaționale de Justiție?
2. Ce caracteristici are tratatul internațional?
3. Definiția tratatului internațional.
4. Enumerați cauzele pentru care numărul tratatelor a crescut?
5. Simpla repetare a unei practici este suficientă pentru existența unei cutume?
6. Dovada cutumei este ușor de realizat?
7. Ce se înțelege prin sintagma „principiile generale de drept”?
8. Ce principii generale de drept cunoașteți?
9. Enumerați mijloace auxiliare de determinare a normelor de drept internațional.
10. Judecătorii creează norme de drept la nivel internațional?
11. Doctrina, ca mijloc auxiliar de determinare a normelor de drept internațional, este izvor de drept? Argumentați.
12. Trebuie să existe o legătură între un act unilateral al statului și un tratat sau o cutumă?
13. Dați exemple de acte unilaterale ale statelor.
14. De câte feluri sunt rezoluțiile?
15. Legea internă constituie izvor de drept internațional public?
17. Încălcarea cutumei produce consecințe juridice?
18. Definiți norma imperativă în dreptul internațional.
19. Dați exemplu de norme imperative.

II. Alegeți răspunsul/răspunsurile corect/corecte:

1. Prin art. 38 din Statutul Curții Internaționale de Justiție s-a urmărit:
 - a) stabilirea izvoarelor dreptului internațional;
 - b) enumerarea izvoarelor dreptului internațional;
 - c) reglementarea izvoarelor dreptului internațional.

2. Pentru a stabili elementele unei norme cutumiare se pot lua în considerare:
 - a) actele organelor cu atribuții în planul relațiilor internaționale;
 - b) acte normative interne care nu au legătură cu problema respectivă;
 - c) opinii exprimate de delegațiile statelor la conferințele internaționale.

3. Nu sunt izvoare de drept internațional:
 - a) tratatele;
 - b) principiile generale de drept;
 - c) doctrina;

4. Nu sunt prevăzute în art. 38 din Statutul Curții Internaționale de Justiție:
 - a) actele unilaterale ale statelor;
 - b) doctrina;

c) actele unilaterale ale organizațiilor internaționale;

5. Cutuma poate fi:

- a) regională;
- b) poate privi doar două state;
- c) o normă juridică imperativă.

6. Tratatetele bilaterale sunt:

- a) mai numeroase decât cele multilaterale;
- b) mai puțin utilizate decât cele multilaterale;
- c) cel mai important izvor de drept internațional.

7. Un principiu general de drept constă în:

- a) autoritatea lucrului judecat;
- b) inviolabilitatea frontierelor;
- c) legea specială derogă de la legea generală.

8. Prin tratat internațional înțelegem:

- a) o practică generală, relativ îndelungată, repetată și uniformă, considerată de state ca exprimând o regulă de conduită cu forță juridică obligatorie în raporturile dintre ele;
- b) un principiu general de drept internațional comun marilor sisteme de drept;
- c) un act juridic ce exprimă în mod expres acordul de voință dintre state și/sau alte subiecte de drept internațional, încheiat în formă scrisă și guvernat de dreptul internațional în scopul de a crea, modifica sau abroga norme de drept internațional.

9. Considerăm că sunt izvoare de drept internațional public:

- a) principiile generale de drept;
- b) tratatele încheiate cu încălcarea normelor de *jus cogens*;
- b) cutuma internațională.

10. Din categoria actelor unilaterale ale statelor fac parte:

- a) rezoluții cu forță juridică obligatorie;
- b) recunoașterea;
- c) recomandările Adunării Generale a ONU.

11. Rezoluțiile Adunării Generale a ONU constituie:

- a) soft law;
- b) hard law;
- c) nu sunt importante pentru problema izvoarelor dreptului internațional public.

12. Reguli ale dreptului internațional contemporan considerate *jus cogens* sunt:

- a) principiul autodeterminării popoarelor;
- b) interzicerea torturii;
- c) permiterea recurgerii la forță și la amenințarea cu forță.

13. Aplicarea echității de către judecător în diferendele internaționale poate interveni:

- infra legem*, adică pentru adaptarea normelor existente la situațiile concrete;
- praeter legem*, adică pentru completarea unor lacune ale normelor existente;
- contra legem*, adică pentru modificarea sau abrogarea unei norme de drept internațional.

14. Efectele actelor unilaterale ale statelor depind de o serie de factori, cum ar fi:

- autoritatea eminentă a actului;
- manifestarea de voință expresă și neechivocă de a produce efecte în planul relațiilor internaționale;
- liceitatea actului.

III. Eseuri

1. Tratatul internațional, izvor principal al dreptului internațional public.
2. Demonstrarea existenței unei cutume internaționale.
3. Aplicarea principiilor generale de drept la nivel internațional.
4. Argumentați forța juridică egală a cutumei cu cea a tratatului.
5. Elemente de diferențiere dintre cutumă și tratat.
6. Ierarhia normelor în dreptul internațional public.

Capitolul III

Principiile fundamentale ale dreptului internațional public

Obiective: studierea, însușirea și înțelegerea de către studenți a noțiunii, naturii juridice și conținutului principiilor fundamentale ale Dreptului internațional public.

Conținut:

1. Noțiunea de principii ale dreptului internațional public
2. Principiile fundamentale ale dreptului internațional
 - 2.1. Natura juridică a principiilor fundamentale ale dreptului internațional public
 - 2.2. Formularea principiilor fundamentale ale dreptului internațional public
 - 2.3. Importanța și caracterele principiilor fundamentale ale dreptului internațional public
3. Principiile fundamentale prevăzute în Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 2625 din 14 octombrie 1970
4. Principii fundamentale prevăzute în Actul final de la Helsinki

1. Noțiunea de principii ale dreptului internațional public

Principiile fundamentale ale dreptului internațional sunt acelea care au drept conținut norme de aplicație universală, cu nivel maxim de generalitate și caracter imperativ, ce dau expresie și protejează valori internaționale fundamentale în raporturile dintre subiectele dreptului internațional; ele determinând conținutul celorlalte principii, norme și instituții ale întregului sistem al dreptului internațional.

2. Principiile fundamentale ale dreptului internațional public

2.1. Natura juridică a principiilor fundamentale

Principiile fundamentale ale dreptului internațional public sunt norme de maximă generalitate, cu aplicabilitate universală, a căror respectare este obligatorie pentru toate statele și celelalte subiecte de drept internațional, în scopul menținerii păcii și securității și al promovării cooperării internaționale.

Principiile fundamentale au un caracter normativ, stabilind reguli de conduită pentru subiectele de drept participante la raporturile juridice internaționale. Ele fac parte din categoria normelor imperative (*jus cogens*), norme recunoscute de întreaga comunitate internațională și de la care nu se poate deroga prin alte principii sau norme de drept internațional ori în procesul de aplicare a dreptului internațional.

2.2. Formularea principiilor fundamentale

Exprimând evoluțiile dreptului internațional în acest domeniu după 25 de ani de la înființarea ONU, Declarația din 1970, anterior menționată, formulează următoarele 7 principii ale dreptului internațional contemporan:

- a) principiul egalității suverane a statelor;
- b) principiul autodeterminării (dreptul popoarelor de a-și hotărî singure soarta);
- c) principiul neamestecului în treburile interne;
- d) principiul nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forța;
- e) principiul soluționării pe cale pașnică a diferendelor internaționale;
- f) principiul îndeplinirii cu bună-credință a obligațiilor internaționale (*pacta sunt servanda*);
- g) principiul cooperării internaționale.

Prin Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, semnat la Helsinki în 1975, se adaugă în cadru european, regional, și nu universal, alte 3 principii fundamentale, care exprimă procesul de evoluție a dreptului internațional contemporan și anume: inviolabilitatea frontierelor, integritatea teritorială și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Toate cele 10 principii fundamentale ale dreptului internațional public sunt reluate și reformulate în Carta de la Paris pentru o nouă Europă, semnată la 21 noiembrie 1990.

2.3. Importanța și caracterele principiilor fundamentale ale dreptului internațional public

Principiile fundamentale reprezintă axa centrală a dreptului internațional, determinând conținutul celorlalte principii, instituții și norme, orientarea dreptului internațional și prezintă următoarele caractere:

- maxima generalitate, exprimată prin rolul diriguitor și dominant pentru sistemul dreptului internațional și concretizată pe trei direcții, respectiv domeniile de aplicare, conținutul juridic și sfera creatorilor și a destinatarilor;
- aplicarea universală, fiind rezultatul voințelor majorității statelor și extinzându-se asupra tuturor subiectelor de drept internațional;
- caracterul juridic obligatoriu, exprimat prin intermediul unor tratate sau cutume;
- caracterul imperativ, fiind norme *jus cogens*;
- dau expresie și protejează valori fundamentale în raporturile dintre subiectele de drept internațional;
- lipsa ierarhizării, toate având aceeași importanță;
- interdependența;
- caracterul dinamic, deoarece evoluează în concordanță cu dinamica relațiilor internaționale, a raporturilor pe care le consacră;
- consacrarea prin documente politico-juridice internaționale, respectiv Carta ONU, Declarația Adunării Generale a ONU din 1970 (care consacră șapte principii), Actul Final de la Helsinki din 1975 (care mai adaugă trei principii), Carta de la Paris pentru o nouă Europă (reia toate cele 10 principii).

3. Principiile fundamentale prevăzute în Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 2625 din 14 octombrie 1970

Principiul egalității suverane.

Conform Declarației adoptate prin rezoluția menționată, statele *„au drepturi și obligații egale și sunt membri egali ai comunității internaționale, indiferent de deosebirile de ordin economic, social, politic sau de altă natură”*.

Principiul autodeterminării (dreptul popoarelor de a-și hotărî singure soarta) este consacrat prin formularea egalității în drepturi a popoarelor și dreptului de a dispune de ele însele. Titularul acestui drept/principiu este poporul sau națiunea, indiferent dacă sunt constituite în stat sau luptă pentru constituirea într-un stat propriu; dar nu poate fi exercitat de o minoritate națională.

În Declarația se prevede că *„Toate popoarele au dreptul de a-și hotărî statutul lor politic în deplină libertate și fără amestec din afară și de a realiza dezvoltarea lor economică, socială și culturală și orice stat are obligația de a respecta acest drept conform prevederilor Cartei”*.

Principiul neamestecului în treburile interne (neimixtunii) implică dreptul fiecărui stat de a-și exercita, fără nicio ingerință din afară, atributele deplinei sale suveranități și obligația sa corelativă de a se abține de la orice acțiune care ar știrbi sau ar împiedica exercitarea normală a suveranității altor state. Obligația de neamestec se referă și la dreptul popoarelor (națiunilor) de a dispune în mod liber de soarta lor, ceea ce implică datoria statelor de a nu împiedica, în niciun fel și sub niciun pretext, independența, dezvoltarea de sine-stătătoare politică, economică și culturală a popoarelor.

Legătura dintre suveranitate și neamestec se exprimă prin faptul că neintervenția sau neingerința exterioară constituie o consecință directă a suveranității unui stat în sensul că *„niciun alt subiect de drept internațional, stat sau organizație internațională nu are dreptul să se amestece în treburile sale interne”*.

Principiul nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forță

Până la semnarea, la 27 august 1928, la Paris, a Pactului Briand-Kellog, războiul era considerat ca normal și legitim în practica dreptului internațional. Art. 2 pct. 4 din Carta ONU arată că *„Toți membrii organizației se vor abține în relațiile lor internaționale de la recurgerea la amenințarea cu forță sau la folosirea forței fie împotriva integrității teritoriale și independenței politice a vreunui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite”*.

Declarația din 1970 arată că războiul de agresiune constituie crimă contra păcii și angajează răspunderea statelor în conformitate cu dreptul internațional. Adunarea Generală ONU a adoptat în 1974, Rezoluția 3314 privind definirea agresiunii (armate). Celelalte forme de agresiune nu sunt încă definite, deși prin forță se înțelege orice act de violență sau constrângere, nu numai forța militară, ci orice forme ale presiunii politice, economice sau de orice altă natură, toate fiind considerate ilicite.

Dreptul internațional permite folosirea forței în două situații:

a) folosirea forței pe baza hotărârii Consiliului de Securitate;

b) exercitarea dreptului de autoapărare individuală sau colectivă împotriva unui act armat.

Principiul soluționării pe cale pașnică a diferendelor internaționale

Potrivit art. 2 pct. 3 din Carta ONU: „*Toți membrii organizației vor soluționa diferendele lor internaționale prin mijloace pașnice, astfel încât pacea și securitatea internațională, precum și justiția să nu fie puse în primejdie*”, utilizând în acest sens mijloacele de reglementare indicate în art. 33 pct. 1, respectiv tratativele, ancheta, medierea, concilierea, arbitrajul, mijloacele judiciare, organismele sau acordurile regionale ori alte mijloace pașnice la alegerea părților.

Principiul „pacta sunt servanda” (îndeplinirea cu bună-credință a obligațiilor internaționale) este un principiu apărut încă în antichitate și care beneficiază de o consacrare legală prin mai multe documente juridice internaționale.

Conform Declarației din 1970, fiecare stat are obligația de a îndeplini cu bună-credință obligațiile asumate conform Cartei ONU, cele care îi incumbă în virtutea principiilor și normelor general recunoscute ale dreptului internațional și cele cuprinse în tratatele la care este parte.

Acest principiu se aplică obligațiilor convenționale și cutumiare, condiția esențială fiind ca obligațiile care trebuie executate cu bună-credință să fie conforme dreptului internațional.

Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor din 1969 prevede în partea a III-a, denumită „*Respectul, aplicarea și interpretarea tratatelor*”, în art. 26 intitulat „*Pacta sunt servanda*” că „*orice tratat aflat în vigoare leagă părțile și trebuie să fie executat de acestea cu bună-credință*”.

Principiul cooperării este un principiu care circumscrie obligația statelor de a coopera între ele în vederea menținerii păcii și securității internaționale, favorizării progresului și stabilității economice internaționale. Se datorează multiplicării subiectelor de drept internațional, accentuării interdependențelor, apariției de probleme globale acute care solicită cooperarea tuturor statelor și găsirea de soluții internaționale pentru acestea; este cunoscut inițial în art. 1 pct. 3 din Carta ONU.

4. Principii fundamentale prevăzute în Actul final de la Helsinki

Principiul inviolabilității frontierelor prevede obligația statelor de a „*se abține acum și în viitor de la orice atentat împotriva acestor frontiere*”, de la „*orice cerere sau act de acaparare și uzurpare a întregului sau a unei părți a teritoriului oricărui stat independent*”. Conform Actului Final, frontierele pot fi, însă, modificate, în conformitate cu dreptul internațional, prin mijloace pașnice și prin acord.

Principiul integrității teritoriale prevede obligația statelor de a se abține de la orice acțiune incompatibilă cu scopurile și principiile Cartei ONU împotriva integrității teritoriale, independenței politice sau a unității oricărui stat participant și în special de la orice asemenea acțiune care constituie o folosire sau o amenințare cu forța, precum și de la a face din teritoriul

celuilalt obiectul unei ocupații militare sau al altor măsuri de folosire directă sau indirectă a forței în contradicție cu dreptul internațional sau obiectul unei dobândiri prin asemenea măsuri sau prin amenințarea cu ele. Totodată, se prevede că nicio astfel de ocupație sau dobândire nu poate fi recunoscută ca legală.

Principiul respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale a fost consacrat ca principiu pentru prima oară de Actul Final de la Helsinki (1975) și *reprezintă un principiu de drept internațional cu valoare de jus cogens, obligând toate statele în egală măsură.*

Test de evaluare

I. Întrebări

1. Prin ce se caracterizează principiile fundamentale ale dreptului internațional?
2. Enumerați principiile fundamentale ale dreptului internațional.
3. Enumerați principiile fundamentale prevăzute de Declarația ONU din 1970.
4. Ce se înțelege prin egalitatea suverană a statelor?
5. Enumerați elementele conținutului egalității suverane.
6. Subiectele și conținutul dreptului la autodeterminare.
7. Definiți termenul de „forță” în determinarea conținutului juridic al principiului nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forța.
8. Enumerați situațiile în care este permisă folosirea forței armate în dreptul internațional.
9. Identificați componentele conținutului principiului soluționării pașnice a diferendelor internaționale.
10. Care este conținutul juridic al principiului neamestecului în treburile interne ale altor state?
11. Detaliați conținutul principiului cooperării internaționale.
12. Care sunt obligațiile ce îi revin unui stat în baza principiului *pacta sunt servanda*?
13. Enumerați principiile fundamentale prevăzute în Actul final de la Helsinki.
14. Analizați conținutul principiului inviolabilității frontierelor.

II. Alegeți răspunsul/răspunsurile corect/corecte:

1. Principiile fundamentale au fost pentru prima dată denumite „principii fundamentale ale dreptului internațional” prin:
 - a) Carta ONU;
 - b) Declarația Adunării Generale a ONU din 1970;
 - c) Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa adoptat la Helsinki în 1975.
2. Principiile fundamentale au:
 - a) caracter de universalitate;
 - b) caracter regional;
 - c) caracter juridic obligatoriu.
3. În Declarația Adunării Generale a ONU din 1970 sunt prevăzute următoarele principii:
 - a) principiul autodeterminării;

- b) îndatorirea statelor de a coopera între ele;
- c) principiul integrității teritoriale.

4. În Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa adoptat la Helsinki în 1975 sunt prevăzute următoarele principii:

- a) principiul îndeplinirii cu bună-credință a obligațiilor internaționale;
- b) principiul inviolabilității frontierelor;
- c) principiul respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale.

5. În afirmația „Înaltele Părți contractante declară solemn, în numele popoarelor lor respective, că ele condamnă recurgerea la război pentru reglementarea diferendelor internaționale și renunță la el ca instrument de politică națională în relațiile lor reciproce” regăsim:

- a) principiul cooperării;
- b) principiul nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forța;
- c) principiul soluționării pe cale pașnică a diferendelor internaționale.

6. În afirmația „Statele au drepturi și obligații egale și sunt membri egali ai comunității internaționale indiferent de deosebirile de ordin economic, social, politic sau de altă natură” regăsim:

- a) principiul îndeplinirii cu bună-credință a obligațiilor internaționale;
- b) principiul autodeterminării;
- c) principiul egalității suverane a statelor.

7. În afirmația „Orice stat are dreptul inalienabil de a-și alege sistemul său politic, economic, social și cultural fără nicio formă de amestec din partea oricărui alt stat” regăsim:

- a) principiul neamestecului în treburile interne ale altor state;
- b) principiul egalității suverane a statelor;
- c) principiul autodeterminării.

8. În afirmația „Statele trebuie să caute rapid o soluție echitabilă a diferendelor lor internaționale pe cale de negociere, de anchetă, de mediere, de conciliere, de arbitraj, de rezolvare judiciară, de recurs la organisme sau acorduri regionale sau prin alte mijloace pașnice la alegerea lor” regăsim:

- a) principiul cooperării;
- b) principiul soluționării pe cale pașnică a diferendelor internaționale;
- c) principiul autodeterminării.

9. În afirmația „Nicio achiziție teritorială obținută prin amenințarea sau folosirea forței nu va fi recunoscută ca legală” regăsim:

- a) principiul neamestecului în treburile interne ale altor state;
- b) principiul integrității teritoriale;
- c) principiul inviolabilității frontierelor.

10. Subiectul dreptului principiului la autodeterminare este:

- a) statul;
- b) poporul, mișcarea de eliberare;

c) minoritatea națională.

11. Principiul nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forța a fost consacrat prin semnarea în 1928 a:

- a) Pactului Briand- Kellogg;
- b) Cartei ONU;
- c) Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa adoptat la Helsinki.

12. Obligațiile care trebuie executate cu bună-credință trebuie să fie:

- a) ilicite;
- b) licite;
- c) prevăzute în tratate internaționale.

13. Principiul egalității statelor în dreptul internațional public contemporan rezultă din:

- a) Carta ONU;
- b) Declarația privind relațiile prietenești din 1970;
- c) Rezoluția nr. 2160/XXI din 1966 a Adunării Generale a O.N.U.

14. Principiul inviolabilității frontierelor în dreptul internațional public contemporan rezultă din:

- a) Carta ONU;
- b) Declarația privind relațiile prietenești din 1970;
- c) Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa adoptat la Helsinki.

15. Identificați o normă de drept internațional cu valoare de principiu fundamental:

- a) principiul dreptului la autoapărare;
- b) principiul îndeplinirii cu bună-credință a obligațiilor internaționale;
- c) principiul neretroactivității.

16. Unul dintre principiile fundamentale de drept internațional este:

- a) neamestecul în treburile interne ale altor state;
- b) legea specială derogă de la legea generală;
- d) autoritatea lucrului judecat.

III. Eseuri

1. Principiile fundamentale ale dreptului internațional – noțiune și însemnătate.
2. Conținutul juridic al principiului nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forța.
3. Dreptul statelor la autoapărare.
4. Conținutul juridic al principiului rezolvării pe cale pașnică a diferendelor internaționale.
5. Importanța principiului respectării obligațiilor internaționale în domeniul relațiilor internaționale.

Capitolul IV

Subiectele dreptului internațional public

Obiective: studierea, însușirea și înțelegerea de către studenți a cunoștințelor referitoare la subiectele dreptului internațional public, ca entități participante la raporturile juridice reglementate de normele specifice acestui drept.

Conținut:

1. Noțiunea de subiect de drept internațional public
2. Statul subiect originar de drept internațional public
 - 2.1. Noțiune și caracteristici
 - 2.2. Elementele constitutive ale statului
 - 2.3. Funcțiile statului
 - 2.4. Drepturile și obligațiile fundamentale ale statelor
 - 2.5. Formarea statelor. Tipurile de state.
 - 2.6. Recunoașterea statelor
 - 2.7. Dispariția statelor
 - 2.8. Succesiunea statelor
 - 2.9. Neutralitatea statelor
3. Organizațiile internaționale interguvernamentale
4. Mișcările de eliberare națională
5. Vaticanul
6. Poziția individului în dreptul internațional public

1. Noțiunea de subiect de drept internațional public

Subiectul de drept internațional public este titularul de drepturi și obligații internaționale, participant la relațiile reglementate de normele dreptului internațional.

Sistemul subiectelor dreptului internațional public cuprinde:

- statele;
- organizațiile internaționale interguvernamentale;
- mișcările de eliberare națională;
- Vaticanul.

2. Statul – subiect principal al dreptului internațional public

2.1. Noțiune și caracteristici

Statul poate fi definit drept principala instituție politică a societății, care exercită puterea suverană, asigurând organizarea și conducerea societății prin prerogative pe care o are de a elabora și aplica dreptul, a cărui respectare o poate garanta prin forța sa de constrângere.

În sistemul subiectelor de drept internațional public, statele dețin o poziție dominantă, determinată de următoarele caracteristici:

- sunt subiecte principale;
- sunt subiecte originare;
- sunt subiecte universale;
- sunt subiecte tipice.

2.2. Elementele constitutive ale statului

Elementele intrinseci, constitutive ale statului sunt următoarele:

- a) teritoriul de stat;
- b) populația;
- c) puterea de stat sau forța publică.

a) Teritoriul de stat reprezintă spațiul geografic format din suprafața terestră, suprafața acvatică, subsolul și coloana de aer de deasupra acestora, asupra căruia statul își exercită suveranitatea deplină și exclusivă.

Componentele teritoriului sunt:

- spațiul terestru include solul și subsolul cuprins în limitele frontierelor de stat, indiferent dacă acesta este format dintr-o singură întindere sau este despărțit de ape maritime (insule formând un arhipelag);

- spațiul acvatic cuprinde apele interioare (râuri, fluvii, canale, lacuri și mări interioare) și, pentru statele cu litoral, apele maritime interioare (ale porturilor și golfurilor) și marea teritorială;

- spațiul aerian reprezintă coloana de aer situată deasupra teritoriului terestru și a spațiului acvatic al statului, până la limita superioară a atmosferei (10.000 m altitudine).

b) Populația reprezintă totalitatea cetățenilor unui stat care, în majoritatea lor locuiesc pe teritoriul statului respectiv, iar o altă parte se află în altă state.

Precizăm că, pe teritoriul unui stat, alături de proprii cetățeni, se pot afla și alte categorii de persoane fizice (cetățeni ai altor state, apatrizi, refugiați), fie în mod permanent, fie cu caracter temporar, statutul juridic al acestora fiind reglementat potrivit dreptului intern al aceluși stat, în baza competenței sale teritoriale.

c) Puterea de stat (forța publică sau puterea de constrângere) reprezintă, într-o exprimare sintetică, criteriul esențial al statului, având rolul de asigurare a ordinii juridice.

2.3. Funcțiile statului

Cea mai cunoscută clasificare a funcțiilor statului se realizează în raport cu principalul element constitutiv al acestuia, puterea de stat și vizează principalele activități umane prin care aceasta se înfăptuiește.

Astfel, funcțiile statului sunt următoarele:

- funcțiile legislative,
- funcția executivă și administrativă;
- funcția jurisdicțională;
- funcția externă.

2.4. Drepturile și obligațiile fundamentale ale statelor

Drepturile fundamentale ale statelor sunt: dreptul la existență; dreptul la suveranitate și independență; dreptul de a dispune asupra propriilor destine; dreptul la pace și securitate; dreptul la integritatea teritoriului și la inviolabilitatea frontierelor; dreptul la autoapărare; dreptul asupra resurselor naturale; dreptul la egalitate suverană; dreptul de a participa la rezolvarea problemelor internaționale; dreptul la cooperare; dreptul de a face comerț; dreptul de acces la cuceririle științei și tehnicii; dreptul de a face parte din organizațiile internaționale; dreptul de a participa la tratatele internaționale; dreptul la un tratament nediscriminatoriu.

Obligațiile internaționale sunt corelative drepturilor și se referă în general la: respectarea personalității celorlalte state și a drepturilor acestora, astfel cum acestea au fost enumerate; nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forță; rezolvarea pe cale pașnică a diferendelor lor; îndeplinirea cu bună-credință a tratatelor și a tuturor obligațiilor asumate; protecția mediului înconjurător.

2.5. Formarea statelor. Tipurile de state.

Formarea statelor

În literatura de specialitate sunt enumerate ca moduri de creare a statelor următoarele:

- secesiunea prin care o parte a unui stat se desprinde din aceasta prin forța armelor, ca de exemplu formarea S.U.A. în 1776, ruperea statelor latino-americane de Spania la începutul secolului al XIX-lea sau a statelor din Balcani de Turcia în 1878;

- absorbția, când un stat având rolul unui nucleu atrage și încorporează alte state, cum s-a întâmplat în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea cu Italia în jurul Piemontului și cu Imperiul german în jurul Prusiei;

- dezmembrarea, când pe teritoriul unui stat se formează mai multe state, ca de exemplu în cazul Imperiului austro-ungar în 1918 sau a Federației Mali;

- fuziunea, adică unirea a două state într-unul singur, ca de exemplu formarea Republicii Arabe Unite în 1958, prin fuziunea Egiptului cu Siria, care a început în 1961, și unirea dintre Zanzibar și Tăganika în 1964, formând Republica Tanzania;

- încetarea statutului de teritoriu sub mandat sau sub tutelă.

Tipurile de state

În raport cu structura teritoriului, statele pot fi:

a) State unitare sau simple
 b) State compuse sunt formate din două sau mai multe state membre și pot îmbrăca următoarele tipuri:

- uniunea personală de state;
- uniunea reală de state;
- confederația;
- federația.

2.6. *Recunoașterea statelor*

Noțiune

În dreptul internațional, **recunoașterea reprezintă actul unilateral care emană de la un stat, prin care acesta constată apariția sau existența altui stat, altui subiect de drept internațional sau a altor noi entități în sfera relațiilor internaționale.**

Efectele recunoașterii

Așa cum rezultă din practica statelor și din examinarea doctrinei, *recunoașterea este un act cu dublă semnificație: declarativ, în ceea ce privește existența noului stat și constitutiv în ceea ce privește opozabilitatea acestei existențe statului care a făcut recunoașterea.*

Recunoașterea guvernelor intervine atunci când un nou guvern se instalează prin forță, ca urmare a unei revoluții sau lovituri de stat, adică prin ruperea legalității existente și nu atunci când acesta este instalat potrivit procedurilor constituționale existente.

Recunoașterea beligeranței și insurecției intervine atunci când are loc un război civil prelungit, iar statele terțe și chiar guvernul statului în care se desfășoară evenimentele pot recunoaște unilateral insurgenții în calitate de beligenți, având drept consecință aplicarea normelor dreptului internațional umanitar față de părțile în conflict și acordarea rebelilor a anumitor drepturi, specificate în declarația de recunoaștere, în special a drepturilor ce rezultă din neconsiderarea lor drept criminali de drept comun.

Formele recunoașterii statelor și guvernelor pot fi următoarele:

- recunoașterea expresă (explicită) și recunoașterea tacită (implicită);
- recunoașterea *de jure* și recunoașterea *de facto*;
- recunoașterea individuală și recunoașterea colectivă.

Recunoașterea expresă și recunoașterea tacită

Recunoașterea expresă se realizează printr-o declarație oficială, transmiterea unor mesaje, telegrame, note diplomatice.

Recunoașterea tacită rezultă din anumite fapte sau acte juridice, precum stabilirea de relații diplomatice între statul care recunoaște și cel recunoscut sau încheierea unui tratat bilateral cu statul recunoscut.

Recunoașterea de facto și recunoașterea de jure

Recunoașterea *de facto* intervine atunci când, din punctul de vedere al statului care o acordă, noua autoritate, deși independentă și exercitând o putere efectivă pe teritoriul aflat sub controlul ei, nu are suficientă stabilitate sau nu oferă asigurări care să fie conforme cu alte cerințe ale recunoașterii *de jure*. Astfel, se poate recurge la această recunoaștere în cazul statelor și guvernelor noi, în cazul extinderii teritoriului unui stat sau absorbirii de către acesta a unui stat anterior independent.

Recunoașterea *de facto* prezintă următoarele trăsături caracteristice:

- are caracter limitat;
- are caracter provizoriu;
- poate fi retrasă (este revocabilă).

Recunoașterea *de jure* prezintă următoarele trăsături caracteristice:

- are caracter deplin;
- are caracter definitiv;
- nu poate fi retrasă (este irevocabilă).

Recunoașterea individuală și recunoașterea colectivă

Regula consacrată în practica internațională este ca recunoașterea să fie un act individual al fiecărui stat.

Prin derogare, în cazul statelor succesoare ale fostei R.S.F. Iugoslavia, recunoașterea s-a efectuat de către statele membre ale Uniunii Europene în mod colectiv sau concomitent, în baza unor criterii comune, însă apreciem că o asemenea practică nu poate fi generalizată la nivelul întregii comunități internaționale.

2.7. Dispariția statelor

Dispariția statelor constă în desființarea personalității juridice internaționale a acestora și încetarea calității de subiecte de drept internațional.

Se poate realiza printr-una dintre următoarele modalități:

- anexarea;
- dezmembrarea în mai multe state sau împărțirea teritoriului;
- contopirea;
- separarea de teritorii.

2.8. Succesiunea statelor

Sediul materiei este reprezentat în dreptul internațional de două convenții, respectiv:

- Convenția referitoare la succesiunea statelor cu privire la tratate (Viena, 1978);
- Convenția referitoare la succesiunea statelor cu privire la bunuri, arhive și datorii (Viena, 1983).

Succesiunea statelor este definită, în dispozițiile convențiilor menționate, drept „substituirea unui stat în locul altuia, în ceea ce privește răspunderea pentru relațiile internaționale ale unui teritoriu”.

Obiectul succesiunii este reprezentat de trei categorii de raporturi, a căror reglementare se impune, respectiv:

- raporturile dintre statul succesori și ordinea internațională;
- raporturile dintre statul succesori și statul predecesori;
- raporturile dintre statul succesori și particulari, persoane fizice sau juridice.

2.9. Neutralitatea statelor

Noțiune

Neutralitatea este o instituție veche în practica relațiilor internaționale, al cărei conținut a evoluat, cunoscând astăzi mai multe accepțiuni. Astfel, inițial a desemnat poziția unui stat care nu lua parte la război, iar ulterior s-a dezvoltat concepția neutralității permanente, atât în timp de pace, cât și în timp de război, în paralel cu neutralitatea poate fi imparțială sau diferențiată, ce caracterizează atitudinea față de beligeranți și terminând cu neutralitatea pozitivă, respectiv a neutralității în timp de pace.

Forme

Neutralitatea permanentă a unui stat este statutul special, pe care-l poate adopta un stat, prin acte unilaterale de drept intern și de drept internațional, în temeiul căruia se obligă să nu participe la conflicte armate internaționale, iar în timp de pace să nu participe la alianțe militare sau alte acțiuni de pregătire a unui conflict armat și să nu întreprindă acțiuni discriminatorii în relațiile internaționale, contrare cooperării pașnice între state și popoare.

Neutralitatea are următoarele caracteristici:

- a) are caracter permanent;
- b) se aplică entităților statale și nu unor teritorii;
- c) constituie un statut juridic și nu o simplă stare de fapt, izvorul sau temeiul său fiind de natură complexă, atât convențională (tratat internațional), cât și de drept intern (act unilateral).

Regimul juridic actual al neutralității în caz de conflicte armate impun statului neutru următoarele obligații:

- să nu participe la alianțe militare, politice sau economice care au ca scop pregătirea războiului;
- să nu permită folosirea teritoriului lor pentru pregătiri militare, inclusiv amplasarea de baze militare străine, depozite, manevre militare sau alte asemenea utilizări;
- să nu dețină, să nu producă și să nu experimenteze armament nuclear;
- să ducă o politică de colaborare activă cu toate statele.

3. Organizațiile internaționale interguvernamentale

Definiție

Organizațiile internaționale interguvernamentale iau naștere în temeiul exprimării acordului de voință al statelor membre, având ca scop îndeplinirea anumitor obiective și funcțiuni în planul relațiilor internaționale.

Elementele constitutive care definesc o organizație internațională interguvernamentală sunt următoarele:

- asocierea de state suverane, ca subiecte primare ale dreptului internațional, fapt ce permite realizarea distincției dintre organizațiile internaționale guvernamentale și cele neguvernamentale, ținând seama de faptul că numai primelor li se recunoaște, de regulă, calitatea de subiecte de drept internațional public;
- înființarea organizației este rezultatul acordului de voință exprimat de statele fondatoare într-un tratat multilateral constitutiv (cartă, constituție, statut, pact etc.);
- existența unei structuri instituționale proprii, creată în temeiul tratatului constitutiv, formată din organe cu funcționare permanentă sau periodică;

- personalitate juridică internațională proprie;
- permanența instituției;
- imunitatea și privilegiile recunoscute funcționarilor pe teritoriul statelor membre.

Sub aspectul structurii instituționale, o organizație interguvernamentală poate avea următoarea structură:

- organe plenare, în care sunt reprezentate toate statele membre, cum ar fi: Adunarea Generală, conferința, congresul etc.;
- organe restrânse, în care sunt reprezentate numai unele state membre, de regulă acelea care au un rol preponderent în domeniul de activitate al organizației sau prin rotație ori prin alegeri periodice;
- secretariatul, alcătuit din funcționari internaționali.

Statut juridic

Organizațiile interguvernamentale sunt entități de sine stătătoare, având autonomie din punct de vedere juridic. Alături de state, organizațiile interguvernamentale sunt subiecte de drept internațional.

4. Mișcările de eliberare națională

Mișcările de eliberare națională trebuie să îndeplinească următoarele **condiții**:

- să aibă organe proprii de conducere, reprezentative;
- să exercite autoritatea *de facto* pe un anumit teritoriu;
- acest teritoriu să reprezinte o parte însemnată din teritoriul statului în care acționează;
- să constituie o forță organizată, capabilă să ducă până la capăt lupta de eliberare națională în vederea constituirii unui stat independent.

Capacitatea juridică a mișcărilor de eliberare națională include, prin urmare:

- participarea la lucrările unor organizații internaționale, în calitate fie de observator, fie de membru, conform deciziei organizației în cauză;
- stabilirea de relații cu alte subiecte de drept internațional, inclusiv cu state și primirea de asistență și ajutoare din partea statelor, a organizațiilor internaționale, asistență care nu poate fi interpretată ca intervenție în treburile interne ale statului împotriva căruia se desfășoară lupta;
- încheierea de tratate cu alte subiecte de drept internațional;
- recunoașterea în favoarea combatanților mișcărilor de eliberare a normelor dreptului umanitar.

În concluzie, popoarele care luptă pentru independență sunt, deci, subiecte de drept internațional, acționând prin mișcările lor de eliberare națională, dar beneficiază de o capacitate mai restrânsă decât a statelor și diferită de cea a organizațiilor internaționale.

5. Vaticanul

Statutul internațional al Vaticanului este reprezentat de acceptarea ca subiect de drept internațional a unei entități care nu este, totuși, un stat și despre care se spune că marchează trecerea de la categoria subiectelor de drept cu o organizare teritorială, la cea cu un caracter

diferit. Vaticanul constituie o entitate ce se manifestă în relațiile internaționale, prin exercitarea atributelor recunoscute de state, subiect al raporturilor de drept internațional, al drepturilor și obligațiilor internaționale în sfere limitate de activitate. Deși opiniile privind calitatea de subiect al dreptului internațional al Ordinului de Malta sunt controversate, a fost susținută părerea ca acesta posedă calitatea respectivă deja în secolul al XV-lea, calitate păstrată până în prezent și acceptată pe larg de către alte subiecte de drept internațional, exceptând faptul că Ordinul de Malta este lipsit de teritoriu.

6. Poziția individului în dreptul internațional public

Individul rămâne, în primul rând, subiect al dreptului intern, însă, prin reglementări internaționale sunt create astfel de drepturi și obligații internaționale nu numai pentru state, dar și pentru indivizi, în special, în materia drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și a răspunderii internaționale a persoanelor particulare.

Test de evaluare

I. Întrebări

1. Ce se înțelege prin noțiunea de subiect de drept internațional?
2. Enumerați subiectele dreptului internațional public.
3. Care sunt caracteristicile suveranității de stat?
4. Enumerați drepturile fundamentale ale statelor.
5. Dați exemplu de 4 obligații fundamentale ale statelor.
6. Comentați asupra diferențelor dintre uniunea personală și uniunea reală.
7. Enumerați deosebirile dintre confederație și federație.
8. Care sunt principalele obligații și drepturi care și-au declarat statutul juridic al neutralității permanente?
9. Dați exemple de state care și-au declarat statutul de neutralitate permanentă.
10. Definiți recunoașterea statelor.
11. Care sunt efectele juridice pe care le produce recunoașterea unui stat?
12. Ce se înțelege prin afirmația ca nicio achiziție teritorială obținută prin amenințare sau folosirea forței nu va fi recunoscută ca legală?
13. Enumerați criteriile de recunoaștere a unui guvern.
14. Care sunt elementele organizației internaționale interguvernamentale.
15. Ce se înțelege prin mișcări de eliberare națională?
16. Vaticanul întrunește elementele deplinei statalități?

II. Alegeți răspunsul/răspunsurile corect/corecte:

1. Subiectele dreptului internațional sunt:
 - a) entități care participă la crearea normelor de drept internațional, au calitate de destinatari direcți ai acestor norme, precum și capacitatea de a-și asuma și exercita drepturi și de a dobândi obligații în cadrul ordinii juridice internaționale;
 - b) entități care își pot asuma numai obligații pe plan intern;
 - c) entități care nu sunt recunoscute la nivelul societății internaționale, dar au capacitatea de a-și asuma și exercita drepturi și de a dobândi obligații.

2. Subiectele dreptului internațional sunt:

- a) statele;
- b) organizațiile internaționale interguvernamentale;
- c) mișcările care luptă pentru eliberare națională;
- d) statul papal;
- e) individul;
- f) societățile transnaționale;

3. Statele sunt subiecte:

- a) principale;
- b) originare;
- c) tipice;
- d) i-au naștere prin voința altor subiecte de drept internațional;
- e) își pot asuma în mod nemijlocit drepturi și obligații;
- f) au o capacitate restrânsă de a-și asuma drepturi și obligații;

4. Subiectele principale, originare tipice ale dreptului internațional sunt:

- a) organizațiile internaționale interguvernamentale;
- b) statele;
- c) mișcările de eliberare națională.

5. Preocupări doctrinare pentru stabilirea drepturilor și obligațiilor fundamentale ale statelor au apărut încă din secolul al XVIII-lea, dar numai în 1933 s-a încheiat o convenție și anume:

- a) Convenția privind imunitățile diplomatice;
- b) Convenția de la Montevideo;
- c) Carta O.N.U.;
- d) Declarația nr. 2625;
- e) Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa.

6. În prezent, suveranitatea cu cele două componente ale sale nu poate fi considerată:

- a) exclusivă, adică pe teritoriul unui stat există în același timp o singură suveranitate;
- b) indivizibilă, adică suveranitatea are un singur titular;
- c) adaptabilă.

7. Drepturile și obligațiile fundamentale ale statelor sunt prevăzute în:

- a) doctrină;
- b) declarațiile Adunării Generale a O.N.U.;
- c) convenție internațională generală.

8. Tratatul de la Montevideo dintre S.U.A și statele latino americane a avut loc în anul:

- a) 1946;
- b) 1970;
- c) 1933.

9. Sunt considerate ca drepturi fundamentale ale statelor:

- a) dreptul la existență;
- b) dreptul la suveranitate;
- c) dreptul la pace și securitate.

10. Obligațiile sunt corelative drepturilor și se referă la:

- a) respectarea personalității altor state;
- b) nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forța;
- c) respectarea inviolabilității frontierelor și integrității teritoriale a altor state.

11. Statele compuse reprezintă:

- a) o forma de asociere a două sau mai multe state;
- b) un singur sistem de organe ale puterii.

12. Uniunea personală reprezintă:

- a) o asocierea a două state, având ca monarh aceeași persoană;
- b) o uniune de state independente, care își păstrează atât suveranitatea internă, cât și pe cea externă;
- c) o structură complexă constituită din mai multe state care păstrează anumite atribuții pe plan local.

13. Obligațiile statelor care și-au declarat statutul de neutralitate permanentă sunt:

- a) să nu participe la niciun conflict armat;
- b) să își mențină starea de neutralitate în timp de conflict armat, declanșant între state;
- c) să nu participe la alianțe politico-militare sau la pregătirea războiului.

14. Uniunea reală reprezintă:

- a) o asociere de state, având un singur suveran, unul sau mai multe organe comune în domeniul politicii externe, al finanțelor și apărării, iar uniunea dobândește calitatea de subiect de drept internațional, dar fiecare stat este subiect distinct de drept internațional, iar raporturile dintre ele sunt raporturi de drept internațional;
- b) o structură complexă constituită din mai multe state care deși păstrează anumite atribuții pe plan local, nu sunt subiecte de drept internațional, ci numai statul federal are calitatea de subiect de drept internațional;
- c) o asocierea a două state, având ca monarh aceeași persoană.

III. Eseuri

1. Statul – subiect principal al dreptului internațional.
2. Drepturile și obligațiile fundamentale ale statelor.
3. Statul permanent neutru ca subiect de drept internațional.
4. Liga Națiunilor și ONU – asemănări și deosebiri.
5. Organizația Tratatului Atlanticului de Nord – organizație internațională regională.

Capitolul V

Populația în dreptul internațional public

Obiective: studierea, însușirea și înțelegerea de către studenți a cunoștințelor referitoare la aspectele esențiale privind populația, relevante în planul dreptului internațional public.

Conținut:

1. Definirea conceptelor de populație, populația statelor și națiune.
2. Cetățenia
 - 2.1. Dobândirea cetățeniei
 - 2.2. Pierderea cetățeniei
 - 2.3. Bipatridia
 - 2.4. Apatridia
 - 2.5. Protecția cetățenilor aflați pe teritoriul altui stat.
3. Regimul juridic al străinilor
4. Regimul juridic al refugiaților
5. Dreptul de azil
6. Expulzarea
7. Extrădarea

1. Definirea conceptelor de populație, populația statelor și națiune. Delimitări conceptuale.

Populația reprezintă totalitatea persoanelor fizice aflate pe teritoriul unui stat la un moment dat și care sunt supuse jurisdicției acestuia. Din această definiție, rezultă că populația unui stat cuprinde următoarele categorii de persoane:

1. cetățenii statului respectiv;
2. cetățenii străini;
3. persoanele fără cetățenie (apatrizii).

2. Cetățenia

Cetățenia este acea calitate a persoanei fizice ce exprimă legătura politico-juridică permanent, nelimitată în timp și spațiu, dintre această persoană fizică și statul respectiv, atribuind plenitudinea de drepturi și obligații reciproce stabilite de Constituție și legi.

2.1. Dobândirea cetățeniei

Cetățenia se dobândește prin naștere și prin naturalizare.

Prin naștere cetățenia se poate dobândi urmând:

- principiul dreptului sângelui (*jus sanguinis*), potrivit căruia copilul are cetățenia părinților;
- principiul dreptului solului (*jus soli*) potrivit căruia copilul capătă cetățenia statului pe teritoriul căruia s-a născut, indiferent de cetățenia părinților.

Cetățenia poate fi dobândită și prin adopție, atunci când se adoptă un copil fără cetățenie sau cu cetățenie străină, acesta dobândind cetățenia adoptorului.

Problema dobândirii cetățeniei se pune în situațiile în care are loc fie un transfer de teritoriu, fie de populație de la un stat la altul. Când intervine un transfer de teritoriu, persoanele care locuiesc pe teritoriul respectiv au dreptul de a opta în sensul manifestării de voință privind alegerea unei cetățenii și anume, fie a statului căruia i-a aparținut teritoriul, fie a noului stat.

2.2. Pierderea cetățeniei

Pierderea cetățeniei se poate realiza prin două modalități: prin renunțare și prin retragere.

a) Renunțarea la cetățenie este un drept al cetățeanului și intervine, de obicei, atunci când o persoană se stabilește într-o țară care nu acordă dublă cetățenie. Acest act nu are efect asupra cetățeniei membrilor familiei, aceștia având dreptul să o păstreze în continuare.

b) Retragera reprezintă o sancțiune aplicată persoanei care a comis fapte grave împotriva statului a cărui cetățenie o poartă sau care a obținut cetățenia în mod fraudulos. Acest mod de pierdere a cetățeniei poate să intervină doar față de persoanele care au dobândit cetățenia prin naturalizare, nu și prin naștere.

2.3. Bipatridia sau multipatridia (pluricetățenia) desemnează situația persoanei care deține concomitent două sau mai multe cetățenii, situație cauzată de neconcordanța legislației statelor, fiind rezultatul unui conflict pozitiv de legi.

Dublă cetățenie poate apare în următoarele cazuri:

- copilul născut din cetățeni ai unui stat care aplică principiul *jus sanguinis*, pe teritoriul unui stat a cărui legislație prevede principiul *jus soli*, va purta cetățenia ambelor state;
- persoana care obține o nouă cetățenie, la cerere, fără să renunțe la cetățenia sa anterioară, se află, de asemenea, în situația de bipatridie;
- persoana care dobândește la cerere, prin căsătorie, adopție etc. o nouă cetățenie și nu pierde concomitent vechea sa cetățenie, va fi în situația de bipatridie.

2.4. Apatridia desemnează situația persoanelor fără cetățenie, ca urmare a pierderii acesteia printr-un conflict negativ de legi.

2.5. Protecția cetățenilor aflați pe teritoriul altui stat

Cetățenii străini aflați pe teritoriul unui stat sunt supuși jurisdicției acestuia, dar, în același timp, mențin și legăturile cu statul a cărei cetățenie o dețin. Prin prisma raportului de

cetățenie, dreptul de protecție al statului se exercită ca o manifestare de suveranitate, în baza dreptului internațional și se concretizează prin mijloacele diplomatice și juridice adecvate raporturilor interstatale utilizate în apărarea intereselor cetățenilor săi, prejudiciate de către alte state, pe teritoriul acestora din urmă.

Regulile generale privind exercitarea dreptului de protecție sunt, în principiu, următoarele:

1. să existe legătura de cetățenie între persoana lezată și statul care acționează în apărarea intereselor lui, deoarece condiția cetățeniei constituie un principiu de bază al protecției diplomatice;

2. epuizarea căilor de soluționare interne prevăzute de legislația statului pe al cărui teritoriu se află cetățeanul respectiv;

3. persoana lezată să nu fi desfășurat activitate cu caracter infracțional, de prejudiciere a intereselor statului reclamat, de încălcare a dreptului internațional.

3. Regimul juridic al străinilor

Străinul este persoana, cetățean al altui stat care se află permanent sau temporar pe teritoriul unui stat, fără a avea și cetățenia acestuia.

Regimul juridic al străinilor cuprinde ansamblul normelor juridice, cu caracter național sau internațional, care reglementează condițiile de intrare, ședere și ieșire a acestora din țară, precum și drepturile și obligațiile lor în raport cu statul pe teritoriul căruia se află.

În practica și teoria dreptului internațional se întâlnesc patru forme principale ale condiției juridice a străinului, pe care le vom analiza, sintetic, în cele ce urmează, și anume:

- regimul național,
- regimul special;
- regimul clauzei națiunii celei mai favorizate;
- regimul mixt.

4. Regimul juridic al refugiaților

Convenția privind statutul refugiaților a fost adoptată la 28 iulie 1951 de Conferința de la Geneva a plenipotențiarilor Națiunilor Unite și a intrat în vigoare la 21 aprilie 1954.

Cele mai importante prevederi ale convenției se referă la:

- cuprinderea unei definiții generale a termenului de refugiat (art. 1);
- concretizarea principiului nereturnării (art. 33);
- oferirea unui număr minim de standarde privind modul de tratare a refugiaților, incluzând principalele drepturi ce urmează a le fi garantate, precum și îndatoririle refugiaților față de țara de refugiu (art. 2-7);
- includerea unor prevederi privind libera circulație, documentele de identitate și călătorie, precum și alte probleme administrative (art. 25-34);
- menționarea expresă a cooperării statelor cu UNHCR în exercitarea funcției sale și pentru facilitarea sarcinii sale de supraveghere a dispozițiilor Convenției.

5. Dreptul de azil

Azilul teritorial

Dreptul de azil reprezintă dreptul unui stat suveran de a acorda intrarea și stabilirea pe teritoriul său a unor persoane străine, urmărite în țara lor pentru activitatea politică, științifică, religioasă etc., care au solicitat acordarea azilului.

Azilul diplomatic desemnează acele situații în care anumite state, din considerente de oportunitate politică, au primit și au acordat adăpost temporar și protecție, în localurile ambasadelor sau consulatelor lor, unor cetățeni ai statelor în care acestea funcționau, care se aflau în pericol, de regulă în momente de puternice tensiuni interne (lovituri de stat, revolte militare, schimbări de regim politic etc.).

6. Expulzarea

Expulzarea reprezintă o măsură prin care un stat constrânge pe unul sau mai mulți străini să părăsească teritoriul său în cel mai scurt timp, în scopul ocrotirii ordinii juridice a statului, pentru rațiuni de securitate sau apărare a ordinii publice, ori pentru rațiuni politice, economice sau de altă natură.

Statul care ia măsura expulzării nu este obligat să dea statului ai cărui cetățeni sunt expulzați explicații cu privire la motivele ce au determinat acest act, însă o poate face din curtoazie.

Expulzarea nu este o sancțiune penală, ci o măsură de siguranță cu caracter administrativ împotriva unor persoane care au devenit indezirabile în statul respective. Această măsură se dispune de obicei, de organele judiciare și se execută de organele ordinii publice.

7. Extrădarea

Extrădarea este actul prin care statul pe al cărui teritoriu s-a refugiat o persoană urmărită penal sau condamnată într-un alt stat remite, la cererea statului interesat, pe acea persoană pentru a fi judecată sau pentru a executa pedeapsa la care a fost condamnată. Din această definiție se desprind următoarele trăsături caracteristice:

- act de suveranitate intervenit în relațiile dintre două state;
- act jurisdicțional solicitat și acordat exclusiv în scopul realizării represiunii, persoana extrădată fiind un inculpat sau un condamnat penal;
- act de asistență juridică internațională.

Test de evaluare

I. Întrebări

1. Definiția cetățeniei.
2. Care sunt criteriile și modalitățile pentru dobândirea cetățeniei?
3. Analizați modalitățile de pierdere a cetățeniei.

4. Ce condiții trebuie întrunite pentru a se putea exercita dreptul de protecție diplomatică?

5. Identificați tipurile de regim juridic pentru străini.

6. Definiția apatridiei.

7. Enumerați cinci drepturi ale apatrizilor.

8. Identificați trei modalități de reducere a cazurilor de apatridie.

9. Ce se înțelege prin refugiat?

10. Enumerați trei drepturi de care beneficiază refugiații.

11. Enumerați două documente internaționale prin care a fost stabilită noțiunea refugiaților și situația lor juridică?

12. Considerați că există un drept al individului la azil? Motivați răspunsul.

13. În ce documente internaționale este prevăzut dreptul unei persoane de a solicita azil teritorial?

14. Identificați deosebirile dintre azilul diplomatic și azilul teritorial.

15. Definiți extrădarea și expulzarea.

II. Alegeți răspunsul/răspunsurile corect/corecte:

1. Cetățenia reprezintă:

a) o opțiune a statului de a acorda cetățenia persoanei născute pe teritoriul său;
b) apartenența unei persoane la un stat și nu este păstrată și prelungită în spațiul extraatmosferic;

c) o legătură permanentă și efectivă dintre o persoană fizică și un stat.

2. Cetățenia reprezintă apartenența unei persoane la un stat și este păstrată când persoana se află:

a) în alt stat;

b) pe mare sau în aer;

c) în spațiul extraatmosferic.

3. Dobândirea cetățeniei prin naturalizare se poate face prin:

a) naștere;

b) căsătorie;

c) adopție.

4. Cetățenia se poate pierde:

a) prin retragere;

b) renunțare;

c) nu se poate pierde.

5. Retragera cetățeniei se face prin:

a) Prin actul unei autorități executive;

b) Printr-o hotărâre judecătorească;

c) nu se poate retrage.

6. Apatrizii sunt lipsiți de:

- a) cetățenie;
- b) protecție diplomatică;
- c) drepturi și obligații.

7. Precizați care sunt principalele tipuri de tratament juridic aplicabil străinilor:

- a) Regimul clauzei națiunii celei mai favorizate;
- b) Regimul capitulațiilor;
- c) Regimul special.

8. În ce an a avut loc Convenția asupra azilului teritorial semnată la Caracas:

- a) 1957;
- b) 1954;
- c) 1948.

9. Câte tipuri de azil cunoaștem:

- a) azil teritorial;
- b) azil diplomatic;
- c) azil politic.

10. Dreptul de azil este:

- a) un drept al individului;
- b) o manifestare unilaterală a statului;
- c) implică exercitarea protecției diplomatice.

11. Expulzarea:

a) este o măsură prin care un străin este obligat să părăsească teritoriul statului de reședință;

b) este o măsură luată de statul de reședință de a preda altui stat, la cererea acestuia din urmă, o persoană acuzată sau condamnată pentru o infracțiune comisă împotriva statului solicitant;

c) este remiterea persoanei refugiate către statul de cetățenie în baza unei înțelegeri speciale ad-hoc sau reciprocității.

12. Din ce dată a început să funcționeze Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați?

- a. 1 Decembrie 1967;
- b. 1 Iunie 1951;
- c. 1 Ianuarie 1951.

13. Potrivit normelor dreptului internațional, regimul juridic aplicabil străinilor asigură acestora:

- a. drepturile civile, exceptând drepturile politice și pe cele de a ocupa funcții publice;
- b. drepturile politice, respectiv dreptul de a participa la alegeri și de a fi ales;
- c. drepturi politice și culturale.

14. Un străin sau o persoană fără cetățenie care pentru variate motive de persecuție nu poate sau nu dorește să se întoarcă în țara de origine, fiind astfel lipsită de protecția acesteia, va beneficia de regimul juridic stabilit pentru:

- a. apatrizi;

- b. refugiați;
- c. extrădați.

15. Azilul diplomatic a fost acordat, în anumite situații persoanelor solicitante, pe baza criteriilor stabilite prin:

- a) Declarația din 1967 a Adunării Generale a O.N.U. privind azilul teritorial;
- b) Convenția de la Havana din anul 1928 și Convenția de la Caracas din 1954;
- c) Convenția Națiunilor Unite privind statutul refugiaților din 1951.

III. Eseuri

1. Instituția cetățeniei în dreptul internațional public.
2. Regimul juridic al apatrizilor.
3. Efectele juridice ale extrădării.
4. Dispoziții specifice privind expulzarea în materia protecției drepturilor omului.
5. Protecția diplomatică a propriilor cetățeni – forme de manifestare.

Capitolul VI

Teritoriul în dreptul internațional public

Obiective: studierea, însușirea și înțelegerea de către studenți a cunoștințelor referitoare la teritoriul de stat, privit din perspectiva dreptului internațional public.

Conținut:

1. Teritoriul de stat
 - 1.1. Noțiunea de teritoriu de stat
 - 1.2. Părțile componente ale teritoriului de stat
2. Frontierele de stat – definiție, clasificare, stabilire și regimul zonelor de frontieră
3. Modalități de dobândire și de modificare a teritoriului de stat
4. Fluviile internaționale
 - 4.1. Regimul juridic al fluviilor internaționale
 - 4.2 Regimul juridic al Dunării
 - 4.3. Regimurile juridice aplicabile fluviilor internaționale din America, Asia, Africa
5. Navigația în strâmtoarele și canalele maritime internaționale
 - 5.1. Strâmtoarele internaționale
 - 5.2. Canalele maritime internaționale
6. Zonele cu regimuri juridice internaționale speciale
 - 6.1. Zonele demilitarizate și zonele neutralizate
 - 6.2. Zonele denuclearizate
 - 6.3. Zonele polare
7. Spațiul aerian al statului

1. Teritoriul de stat

1.1. Noțiunea de teritoriu de stat

Teritoriul de stat reprezintă spațiul geografic format din suprafața terestră, suprafața acvatică, subsolul și coloana de aer de deasupra acestora, asupra căruia statul își exercită suveranitatea deplină și exclusivă.

1.2. Părțile componente ale teritoriului de stat

Componentele teritoriului sunt¹:

- spațiul terestru include solul și subsolul cuprins în limitele frontierelor de stat, indiferent dacă acesta este format dintr-o singură întindere sau este despărțit de ape maritime (insule formând un arhipelag);

- spațiul acvatic cuprinde apele interioare (râuri, fluvii, canale, lacuri și mări interioare) și, pentru statele cu litoral, apele maritime interioare (ale porturilor și golfurilor) și marea teritorială;

- spațiul aerian reprezintă coloana de aer situată deasupra teritoriului terestru și a spațiului acvatic al statului, până la limita superioară a atmosferei (10.000 m altitudine).

2. Frontierele de stat – definiție, clasificare, stabilire și regimul zonelor de frontieră

Definiția frontierei de stat

Frontiera de stat este linia reală sau imaginară trasată între diferite puncte de pe suprafața pământului care desparte teritoriul unui stat de teritoriul altui stat sau de domeniile limitrofe nesupuse suveranității vreunui stat.

Clasificarea frontierelor de stat

Frontierele pot fi clasificate în raport de două criterii:

1. După modul în care pot fi trasate, frontierele pot fi:

a) naturale (orografice) – se trasează ținându-se seama de formele de relief și de particularitățile geografice: albia râurilor sau fluviilor, înălțimile alpine, văile, litoralul maritim etc.;

b) convenționale (geometrice) – sunt linii mai mult sau mai puțin drepte care, în baza unor convenții internaționale, despart teritoriile statelor ținând seama doar în mod excepțional de anumite particularități locale sau forme de relief.

Din această categorie fac parte și frontierele astronomice, care coincid cu paralele sau meridiane geografice. Asemenea frontiere sunt cele dintre Canada și S.U.A., parțial între S.U.A. și Mexic, între Coreea de Nord și de Sud, între numeroase state africane, între statele ce stăpânesc sectoarele polare etc..

2. În raport de elementele componente ale teritoriului de stat frontierele sunt:

- frontiera terestră desparte uscatul dintre două state și Poate fi atât naturală, cât și convențională, în funcție de factori foarte variați, istorici și locali.

- frontiera fluvială este linia care desparte apele unui fluviu sau râu de graniță.

Dacă fluviul sau râul respectiv este nenavigabil, frontiera se stabilește pe mijlocul apei, iar dacă este navigabil, pe linia celor mai adânci puncte ale albiei care formează șenalul navigabil (talveg). Dacă fluviul are mai multe brațe frontiera se fixează pe brațul principal. În cazul în care se schimbă poziția albiei, frontiera rămâne în principiu pe locul albiei vechi.

- frontiera maritimă este, spre larg, limita extremă a mării teritoriale, care poate fi de până la 12 mile marine măsurate de la liniile de bază stabilite prin legislația internă, iar față

¹ Raluca Miga Beșteliu, *op. cit.*, 1998, p. 206; Raluca Miga Beșteliu, *op. cit.*, p. 140.

de statele riverane, o linie trasată prin înțelegere cu acestea, conform unor reguli de delimitare bazate pe numeroase criterii între care echidistanța, echitatea, linia generală a țărmului etc.

- frontiera aeriană este linia perpendiculară care pornește de la traseul frontierelor terestră, fluvială sau maritimă și se înalță până la limita inferioară a spațiului cosmic.

Stabilirea frontierelor de stat și regimul acestora

Frontierele de stat se stabilesc prin acorduri între statele vecine.

Stabilirea frontierei se realizează în cadrul a două operațiuni, după cum urmează:

- delimitarea frontierelor se face în conformitate cu normele dreptului internațional, prin tratate între statele vecine în care se precizează direcția și așezarea generală a frontierei și se face o descriere a traseului, care se fixează pe hartă, anexată la tratat.

- demarcarea (marcarea) înseamnă transpunerea în teren a traseului delimitat al frontierei, care se face de regulă de către comisii mixte ale reprezentanților celor două țări și constă în stabilirea concretă a fiecărui element sau porțiune a traseului, fixarea de borne și de stâlpi și alte asemenea operațiuni.

Regimul frontierei de stat desemnează ansamblul normelor juridice de drept intern sau de drept internațional referitoare la frontiera de stat.

3. Modalități de dobândire și de modificare a teritoriului de stat

Modalitățile de dobândire și de modificare a teritoriului de stat trebuie analizate în raport cu perioada anterioară interzicerii războiului de agresiune și ulterior acestui moment.

Modificări teritoriale și de frontiere pot avea loc prin:

- desprinderea unei părți de teritoriu de la un stat și formarea unui nou stat;
- fuziunea teritoriilor a două state și crearea unui stat nou;
- divizarea teritorială a unui stat și apariția unor state noi;
- transferul (cesiunea) de teritoriu de la un stat la altul.

4. Fluviile internaționale

4.1. Regimul juridic al fluviilor internaționale

Fluviile internaționale sunt apele curgătoare care traversează sau separă teritoriile a două sau mai multe state și sunt navigabile până la vărsarea lor în mare.

Fluviile care traversează teritoriul unui stat se mai numesc și fluvii succesive, iar cele care despart teritoriul a două state se numesc fluvii frontiere sau fluvii contigue.

Principii privind navigația pe fluviile internaționale sunt, în esență, următoarele:

- statele riverane, care sunt suverane asupra porțiunilor de fluviu situate în limitele frontierelor lor, sunt singurele în măsură să reglementeze prin acorduri navigația pe fluviile internaționale;

- în timp de pace navele comerciale ale tuturor statelor au dreptul deplin de a naviga liber, fără discriminare pe fluviile internaționale; navele de război ale statelor neriverane nu au acces pe fluviile internaționale, iar cele ale statelor riverane pot naviga pe porțiunile de fluviu aparținând altor state numai cu permisiunea acestora;

- statele riverane au obligația de a menține fluviile în stare de navigație, iar pentru lucrările de întreținere și amenajare pe care le execută au dreptul de a percepe taxe corespunzătoare;
- pentru coordonarea activității lor în vederea asigurării navigației statele riverane pot constitui comisii internaționale.

4.2. Regimul juridic al Dunării

Statutul juridic de fluviu internațional al Dunării a fost stabilit prin reglementări internaționale succesive.

Regimul actual al navigației pe Dunăre este cel stabilit prin Convenția de la Belgrad din 1948, încheiată numai între statele riverane, ale cărei prevederi, sunt, în principiu, următoarele:

- se recunoaște suveranitatea deplină a statelor riverane asupra porțiunilor de fluviu aflate în limitele granițelor lor;
- fiecare stat riveran are dreptul să stabilească condițiile de navigație în porțiunea de fluviu supusă suveranității sale în baza unor norme generale de navigație convenite între toate statele riverane, să efectueze controlul vamal și sanitar și să-și exercite jurisdicția în zona proprie, fiind obligate să mențină în stare de navigație zona respectivă și să efectueze lucrările necesare în acest scop;
- navigația este liberă pentru navele comerciale ale tuturor statelor, pe bază de egalitate în ce privește taxele și condițiile de desfășurare a traficului;
- navigația navelor militare ale statelor neriverane este interzisă, iar cea a navelor militare ale statelor riverane este permisă pe porțiunile ce revin altor state cu acordul acestora.

4.3. Regimurile juridice aplicabile fluviilor internaționale din America, Asia, Africa

Regimul juridic al fluviilor din America

Caracteristicile fluviilor americane sunt:

- preponderența interesului riveranilor astfel că fluviile erau supuse unei reglementări interne, și foarte rar (cazul Amazonului și al Paraguayului) uneia bilaterale;
- caracterul liberal al reglementărilor (în special pe Parana și Uruguay, care erau deschise navigației comerciale ale tuturor statelor);
- gestiunea exclusivă a riveranilor asupra fluviilor.

Regimul juridic al fluviilor din Asia

Regimul juridic al fluviilor continentului asiatic este puternic marcat de reglementări bilaterale, de lipsa comisiilor fluviale care să supravegheze îndeplinirea normelor stabilite în diferite instrumente juridice, de lipsa unui impact deosebit al Actului de la Viena, precum și de unicitatea modalității de utilizare.

Exclusivitatea reglementărilor în materia irigațiilor, precum și tendința statelor mai avantajate din punct de vedere al debitului, de a-și impune propria voință asupra statelor mai defavorizate, crează un abuz de putere care de-a lungul vremii a dat naștere la diverse

diferende internaționale, printre care cel mai semnificativ fiind cel care a opus India și Pakistanul, în legătură cu utilizarea apelor Indusului.

Menținerea tendinței statelor asiatice de a obține avantaje ca urmare a poziției pe care o au asupra fluviului, a condus la reglementări fragmentare, neincluzând toți riveranii, în majoritatea cazurilor inechitabile și surse de dispute continue între state.

Regimul juridic al fluviilor din Africa

Caracteristica generală a fluviilor africane este dată de specificitatea lor, și anume dificila navigație pe porțiuni întinse, astfel că se constată, iarăși – cu încălcarea principiilor de la Viena – internaționalizarea drumurilor, a căilor ferate și a canalelor laterale, acestea fiind considerate ca accesorii ale râului. Această stare de lucruri se întâlnește doar pe teritoriul țărilor africane și este tot o urmare a regimului colonial. Trebuie subliniat că această metodă nu este deloc dreaptă și cu atât mai puțin avantajoasă, pentru că altfel ar fi fost instituită și pentru fluviile din Europa. Dar pentru că interesul statelor coloniale era ca o parte cât mai mare din teritoriul altui stat să fie internaționalizat, s-a recurs la această metodă.

5. Strâmtoarele și canalele maritime internaționale

5.1. Strâmtoarele internaționale

Strâmtoarele sunt căi de comunicație naturală, care asigură navigația între spațiile maritime și oceanice.

Regimul juridic al navigației prin strâmtoare este consacrat prin Convenția asupra dreptului mării din 1982 și vizează doar navigația internațională, fără să aducă atingere regimului juridic al apelor strâmtoării și nici exercitării de către statele riverane a suveranității sau a jurisdicției lor asupra acestor ape, a fundului marin corespunzător și a subsolului, ca și asupra spațiului aerian surjacent.

În categoria strâmtoarelor cu regimuri speciale de navigație internațională intră: strâmtoarele Gibraltar și Magellan, strâmtoarele daneze și strâmtoarelor Mării Negre (Bosfor și Dardanele).

5.2. Canalele maritime internaționale

Canalele maritime sunt căi de apă navigabile artificiale construite pe teritoriul statelor pentru a face legătura între mări și oceane. Canalul maritim are caracter de apă interioară a statului pe teritoriul căruia se află, fiind supus suveranității exclusive a acestuia. Dacă navigația prin canal prezintă un caracter local, aceasta este reglementată sub toate aspectele de statul riveran.

Principalele canalele maritime existente în prezent în lume – Suez, Panama și Kiel – prezintă interes pentru navigația mondială și în acest sens ele sunt numite internaționale; regimul lor juridic se caracterizează prin libertatea de navigație pentru vasele tuturor statelor fără discriminare, în condițiile respectării și exercitării suveranității teritoriale a statului riveran.

6. Zonele cu regimuri juridice internaționale speciale

Rațiuni de securitate sau de altă natură au determinat ca, în cursul istoriei, anumite zone ale globului pământesc, unele porțiuni de teritoriu sau zone ale spațiului maritim, inclusiv spațiul aerian de deasupra acestora, aparținând fie unor state, fie făcând parte din patrimoniul umanității, să capete un statut special în baza unor cutume, sau prin tratate internaționale.

Asemenea zone cu statut special sunt, pe de o parte, zonele demilitarizate, zonele neutralizate și zonele denuclearizate, iar pe de altă parte zonele polare (Arctica și Antarctica).

6.1. Zonele demilitarizate

Zonele demilitarizate sunt porțiuni de teritoriu în care nu este permisă prezența unor forțe armate sau a unor instalații militare. Pe un teritoriu care are un asemenea statut, prin convenții internaționale se prevede că niciun stat sau, după caz, statele vecine, nu vor construi ori nu vor menține și vor distruge instalații sau fortificații militare, nu vor permite amplasarea sau prezența unor forțe armate, a armatelor ori a anumitor tipuri de armamente, cu excepția foștelor de ordine publică împreună cu logistica aferentă acestora.

6.2. Zonele neutralizate

Zonele neutralizate au fost instituite începând cu secolul al XIX-lea, în special asupra unor căi maritime de interes internațional (Canalul de Suez – 1888; Canalul Panama – 1903; Strâmtoarea Magellan – 1881 etc.).

În prezent, Antarctica este demilitarizată și neutralizată.

6.3. Zonele denuclearizate

Zonele denuclearizate

Apariția la sfârșitul celui de al doilea război mondial a armelor nucleare a pus, între alte probleme, și pe aceea ca anumite zone ale globului pământesc de interes economic, politic și strategic pentru toate țările lumii să fie declarate ca scoase în afara amplasării armelor nucleare, pentru a se evita sau a se restrânge posibilitatea folosirii armamentului nuclear în regiunile respective.

6.4. Zonele polare

Teritoriile întinse care înconjoară cei doi poli ai planetei prezintă particularități geografice și demografice care au determinat ca statutul lor juridic să pună unele probleme deosebite și în final să fie diferit.

La Polul Nord, zona denumită Arctica este constituită din Oceanul înghețat de Nord, care cuprinde 2/3 apă și 1/3 pământ reprezentând mai multe insule, în mare parte acoperite de o calotă de gheață.

La Polul Sud se află o zonă nesfârșită de gheață de 14 milioane km² care acoperă un continent – Antarctica.

Ambele zone sunt lipsite de populație.

7. Spațiul aerian al statului

Spațiul aerian al statului este format din coloana de aer de deasupra teritoriului de stat (inclusiv a mării teritoriale), supusă suveranității depline și exclusive a statului, pornind de la distincția operată în doctrină între spațiul atmosferic teritorial și spațiul atmosferic internațional.

Potrivit Convenției de la Chicago, se face deosebire între:

- „servicii aeriene internaționale regulate” (art. 6) – se desfășoară pe baza autorizării prealabile a statului survolat, având regularitate sub aspectul programului și frecvențelor (inclusiv al orarelor și rutelor) stabilite prin acordul statelor contractante;

- „servicii aeriene internaționale neregulate” (art. 5) – au un caracter ocazional, în funcție de anumite scopuri colective (de exemplu, umanitare, turistice ș.a.), implicând dreptul aeronavelor civile respective de a pătrunde, fără o autorizare prealabilă, pe teritoriul oricărui stat co-contractant, de a-l traversa în tranzit fără escală și de a face escale necomerciale, sub rezerva dreptului statului survolat de a cere o aterizare.

Test de evaluare

I. Întrebări

1. Care sunt elementele componente ale teritoriului de stat?
2. Definiți frontiera în dreptul internațional.
3. Cum pot fi realizate delimitările teritoriale?
4. Definiți noțiunea de fluviu internațional.
5. Exemplificați patru instrumente juridice privind formarea și afirmarea principiului libertății de navigație pe fluviile internaționale.
6. Care sunt drepturile statelor riverane în legătură cu navigația pe fluviile sau pe sectoarele ce se află pe teritoriul lor?
7. Fluviile internaționale au același regim cu apele interioare?
8. Enumerați trei principii care se regăsesc menționate în Convenția cu privire la utilizarea cursurilor de apă internaționale în alte scopuri decât navigația din 1997.
9. Prin ce se distinge Convenția privind Dunărea de la Paris din 1921?
10. Enumerați principiile stabilite prin Convenția de la Belgrad privind navigația pe Dunăre.

II. Alegeți răspunsul/răspunsurile corect/corecte:

1. Teritoriul de stat se compune din:
 - a) spațiul terestru;
 - b) spațiul acvatic;
 - c) marea liberă.

2. Delimitările teritoriale pot fi realizate:

- a) în mod unilateral;
- b) pe cale convențională;
- c) pe cale jurisdicțională.

3. Fluviile internaționale reprezintă:

- a) cursuri de apă care traversează teritoriile mai multor state și care sunt navigabile până la vărsarea lor în mare;
- b) cursuri de apă care separă teritoriile mai multor state și care sunt navigabile până la vărsarea lor în mare;
- c) cursuri de apă care traversează teritoriile mai multor state, dar nu pot fi navigate.

4. La ce distanță deasupra nivelului mării este considerat spațiul aerian?

- a) 100-120 km;
- b) 100-130 km;
- c) 100-110 km.

5. Canalul de Suez a fost construit între anii:

- a) 1839-1849;
- b) 1859-1869;
- c) 1895-1919.

6. Regimul internațional al canalului de Suez a fost stabilit:

- a) în baza Convenției de la Constantinopol;
- b) în baza Convenției de la Cairo;
- c) în baza Convenției de la Geneva.

7. Regimul actual al navigație pe Dunăre este cel stabilit prin Convenția de la:

- a) Viena din 1982;
- b) Belgrad din 1948;
- c) Paris din 1921.

8. Regimul internațional al fluviului Dunărea a fost recunoscut, pentru prima dată, prin:

- a) Congresul de la Viena din anul 1815
- b) Convenția de la Paris din anul 1921
- c) Tratatul de pace de la Paris din anul 1856

9. Care a fost primul instrument juridic multilateral referitor la navigația aeriană:

- a) Congresul de la Paris 1919;
- b) Convenția de la Chicago 1944;
- c) Convenția de la Camberra în 1982.

10. În ce an a avut loc Convenția de la Chicago referitoare la navigația civilă internațională?

- a) 1944;
- b) 1945;
- c) 1946.

III. Eseuri

- 1. Definiția și elementele teritoriului.
- 2. Regimul zonelor de frontieră.
- 3. Modificarea teritoriului.
- 4. Regimul juridic de navigație pe fluviul Dunărea.
- 5. Asemănări și deosebiri privind regimul juridic al navigației pe Canalul Suez, Canalul Panama și Canalul Kiel.

Capitolul VII

Dreptul mării

Obiective:

- cunoașterea evoluției istorice a normelor și instituțiilor specifice dreptului mării;
- înțelegerea procesului de formare a normelor dreptului mării;
- corelația dintre dreptul internațional public și dreptul mării.

Conținut:

1. Considerații generale. Scurt istoric asupra evoluției dreptului mării în dreptul internațional
2. Marea teritorială
3. Zona contiguă
4. Zona economică exclusivă
5. Platoul continental
6. Marea liberă
7. Zona internațională a teritoriilor submarine

1. Considerații generale. Scurt istoric asupra evoluției dreptului mării în dreptul internațional

Dreptul mării reprezintă totalitatea principiilor și normelor juridice care reglementează relațiile dintre state și delimitările cu privire la spațiile maritime și oceanice constituind zone de suveranitate teritorială, zone de drepturi suverane exclusive, sau speciale ale statului riveran, sau zone deschise participării egale a statelor la cercetarea, exploatarea resurselor marine biologice și minerale, la navigația internațională, în interesul securității, cooperării și dezvoltării statelor lumii, fără excepție.

2. Marea teritorială

Prin mare teritorială se înțelege zona de mare adiacentă țărmului, care se întinde în larg pe o distanță de până la 12 mile marine, măsurată de la liniile de bază, care face parte integrantă din teritoriul de stat și este supusă suveranității statului riveran.

Dreptul la navigație și survol în marea teritorială, intrarea și ieșirea în și din marea teritorială sunt reglementate de legea statului riveran, în conformitate cu acordurile la care este parte.

Dreptul de trecere inofensivă, unul dintre cele mai importante aspecte ale regimului juridic convențional al mării teritoriale, este recunoscut navelor comerciale ale tuturor statelor, în conformitate cu legile interne, dar ținându-se seama de normele dreptului internațional.

3. Zona contiguă

Zona contiguă este fâșia de mare adiacentă mării teritoriale, care se întinde spre larg dincolo de limita exterioară a acesteia până la o distanță maximă de 24 de mile marine măsurată dela liniile de bază ale mării teritoriale.

Regimul juridic al zonei contigue constă în drepturi speciale ale statului riveran de a exercita controlul pentru:

- prevenirea încălcării legilor și reglementărilor sale vamale, fiscale, sanitare sau de trecere a frontierei de stat pe teritoriul său ori în marea sa teritorială;
- reprimarea încălcărilor acestor legi și reglementări, comise pe teritoriul său ori în marea sa teritorială.

4. Zona economică exclusivă

Zona economică exclusivă a mării este zona situată dincolo de marea teritorială, adiacentă ei, până la 200 mile marine, de la linia de bază a mării teritoriale, supusă regimului special stabilit prin art. 55-75 ale Convenției din 1982.

Zona economică exclusivă a mării este formată din apa mării, solul și subsolul marin al ei, iar statul riveran exercită în zonă numai anumite drepturi și jurisdicția sa, după cum și celelalte state beneficiază de anumite drepturi și au anumite obligații în zonă.

5. Platoul continental

Platoul continental reprezintă fundul mării și subsolul regiunilor submarine adiacente coastelor, dar situate dincolo de marea teritorială, până la o adâncime de 200 m, sau dincolo de această limită, până la punctul unde adâncimea apelor de deasupra permit exploatarea resurselor naturale ale acestor regiuni.

6. Marea liberă

Marea liberă este acea parte a mării care nu aparține mării teritoriale sau apelor interioare ale unui stat și pe care statele au obligația să o folosească numai în scopuri pașnice. Regimul juridic al mării libere este guvernat de principiul libertății mărilor, potrivit căruia mările și oceanele lumii sunt deschise tuturor statelor, indiferent dacă acestea au sau nu ieșire la mare și nici un stat nu poate să-și declare suveranitatea sa asupra vreunei părți libere.

7. Zona internațională a teritoriilor submarine

Teritoriile submarine din zona internațională trebuie folosite numai în scopuri pașnice, iar exploatarea lor trebuie făcută în interesul întregii omeniri. Regimul juridic al zonei internaționale a teritoriilor submarine a fost stabilit prin Convenția din 1982 asupra dreptului mării, care în art. 136 prevede că zona și resursele sale sunt patrimoniu comun al umanității.

Test de evaluare

I. Întrebări:

1. Care este limita juridică maximă a mării teritoriale?

2. Ținând cont de configurarea țărmului, care sunt liniile de bază, limitele interioare de la care se măsoara lățimea mării teritoriale?

3. Ce se înțelege prin „trecerea unei nave prin marea teritorială”?

4. Enumerați activitățile interzise de a fi desfășurate de navele străine în marea teritorială.

5. În ce cazuri se exercită jurisdicția penală a statului riveran la bordul navelor comerciale străine în marea teritorială?

6. În ce constă regimul juridic al zonei contigue?

7. Care sunt drepturile recunoscute statului riveran în zona economică exclusivă?

8. Comentați dispozițiile art. 89 din Convenția ONU privind dreptul mării din 1982.

9. Delimitați zona internațională a teritoriilor submarine.

10. Enumerați principiile care guvernează zona internațională a teritoriilor submarine.

11. Care sunt resursele zonei internaționale a teritoriilor submarine?

12. Desprindeți caracteristicile Autorității Internaționale a Teritoriilor Submarine din dispozițiile textului de mai jos.

Convenția privind dreptul mării din 1982 de la Viena, Partea a XI-a (extras)

„Articolul 156 - Crearea autorității

1. Prin prezenta convenție se creează o autoritate internațională a teritoriilor submarine, care va funcționa conform dispozițiilor prezentei părți.

2. Toate statele părți sunt *ipso facto* membre ale autorității.

3. Observatorii pe lângă cea de-a treia Conferință a Națiunilor Unite asupra dreptului mării, care au semnat Actul final și care nu sunt vizați la art. 305 paragraful 1 lit. c), d), e) sau f), au dreptul de a participa la lucrările autorității în calitate de observatori, potrivit regulilor, regulamentelor și procedurilor acesteia.

4. Autoritatea își are sediul în Jamaica.

5. Autoritatea poate să înființeze centrele sau birourile regionale pe care le consideră necesare pentru exercitarea funcțiilor sale.

Articolul 157 - Natura autorității și principiile fundamentale care guvernează funcționarea sa

1. Autoritatea este organizația prin intermediul căreia statele părți organizează și controlează activitățile desfășurate în zonă, în special în vederea administrării resurselor acesteia, conform dispozițiilor prezentei părți.

2. Autoritatea deține atribuțiile și funcțiile care îi sunt conferite în mod expres prin convenție. Autoritatea posedă atribuții subsidiare, compatibile cu convenția, pe care le implică cu necesitate exercitarea prerogativelor și funcțiilor sale în privința activităților desfășurate în zonă.

3. Autoritatea este fondată pe principiul egalității suverane a tuturor membrilor săi.

4. Pentru a asigura fiecăruia dintre ei drepturile și avantajele ce decurg din calitatea de membru, toți membrii autorității se vor achita cu bună-credință de obligațiile pe care și le-au asumat în conformitate cu prezenta parte.

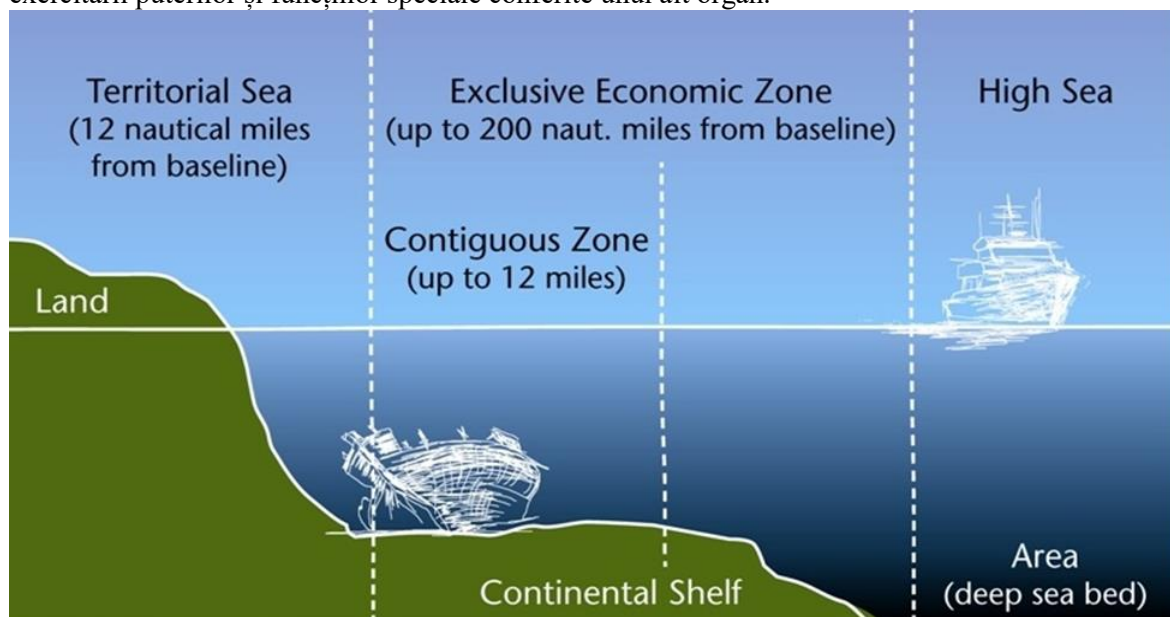
Articolul 158 - Organele autorității

1. Prin prezenta convenție se creează, ca organe principale ale autorității, o adunare, un consiliu și un secretariat.

2. Prin prezenta convenție se creează o întreprindere care este organul prin intermediul căruia autoritatea exercită funcțiile vizate la art. 170 paragraful 1.

3. Organele subsidiare considerate ca necesare pot fi create în conformitate cu prezenta parte.

4. Organele principale și întreprinderea sunt, fiecare în parte, însărcinate să exercite atribuțiile și funcțiile care le-au fost conferite. În exercitarea acestor atribuții și funcții, fiecare organ va evita să acționeze într-un mod care ar putea aduce atingere sau să dăuneze exercitării puterilor și funcțiilor speciale conferite unui alt organ.”



Sursa <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/underwater-cultural-heritage/protection/protection-of-cultural-heritage-in-international-waters/>

II. Alegeți răspunsul/răspunsurile corect/corecte:

1. Dreptul mării este reglementat de:

- a) Convenția de la Viena din 1982;
- b) Convenția de la Belgrad din 1948;
- c) Convenția de la Viena din 1989.

2. Apele maritime interioare cuprind:

- a) apele porturilor și zona contiguă;
- b) marea teritorială;
- c) apele porturilor și radelor, ale golfurilor și băilor situate între țărmul mării și liniile de bază ale mării teritoriale.

3. Cea de-a doua Conferință ONU asupra dreptului mării a avut loc:

- a) în 1960 la Geneva;
- b) în 1982 la Viena;
- c) în 1958 la Geneva.

4. Regimul privind accesul navelor de război în apele maritime interioare este supus unor condiții cum ar fi:

- a) termenul de aprobare prealabilă;
- b) nelimitarea timpului de ședere;
- c) limitarea manevrelor premise.

5. Prin mare teritorială se înțelege:

a) fundul mărilor și oceanelor și subsolul lor dincolo de limitele jurisdicției naționale;

b) fâșia de mare adiacentă mării teritoriale, care se întinde spre larg dincolo de limita exterioară a acesteia până la o distanță maximă de 24 de mile marine, măsurată de la liniile de bază ale mării teritoriale;

c) zona de mare adiacentă țărmului, care se întinde în larg pe o distanță de până la 12 mile marine, care face parte integrantă din teritoriul de stat și este supusă suveranității statului riveran.

6. Lățimea mării teritoriale poate fi stabilită:

- a) până la 12 mile marine în larg, măsurate de la țărm;
- b) până la 12 mile marine în larg, măsurate de la liniile de bază;
- c) prin legi interne.

7. Trecerea unei nave trebuie să fie:

- a) rapidă;
- b) neîntreruptă;
- c) întreruptă.

8. Angajarea unei nave străine în una dintre următoarele activități atrage pierderea dreptului de trecere inofensivă:

- a) amenințarea sau folosirea forței împotriva suveranității sau integrității teritoriale a statului riveran;
- b) culegerea de informații în detrimentul securității statului;
- c) pescuitul.

9. Dreptul de trecere inofensivă poate fi pierdut atunci când o navă străină se angajează într-una dintre următoarele activități:

- a) poluarea deliberată și gravă, prin încălcarea Convenției;
- b) perturbarea funcționării oricărui echipament sau instalație a statului riveran;
- c) cercetări sau ridicări hidrografice.

10. Trecerea navelor militare prin marea teritorială este supusă unei aprobări prealabile din partea statului riveran:

- a) nu;
- b) da;
- c) doar în timp de război.

11. Regimul juridic al zonei economice exclusive este consacrat prin dispozițiile:

- a) Convenției privind dreptul mării din 1960;
- b) Convenției privind dreptul mării din 1958;
- c) Convenției privind marea liberă din 1958.

12. Jurisdicția penală a statului riveran la bordul unei nave comerciale străine care trece prin marea sa teritorială se va exercita în următoarele cazuri:

- a) dacă consecințele infracțiunii se extind asupra statului riveran;
- b) dacă infracțiunea nu tulbură pacea țării sau ordinea în marea teritorială;
- c) dacă actele de urmărire penală sunt necesare pentru reprimarea traficului ilicit de stupefiante.

13. Navele de război și navele de stat străine utilizate în scopuri necomerciale beneficiază în marea teritorială de imunitatea statului străin:

- a) adevărat;
- b) fals.

14. Regimul juridic al zonei contigue constă în:

- a) suveranitatea exclusivă a statului riveran;
- b) drepturi speciale ale statului riveran de a exercita controlul pentru prevenirea încălcărilor legilor și reglementărilor sale vamale, fiscale, sanitare sau de trecere a frontierei de stat pe teritoriul său;
- c) drepturi suverane.

15. Statul riveran are în zona economică exclusivă:

- a) drepturi suverane;
- b) suveranitate.

16. În zona economică exclusivă, drepturile sunt recunoscute statului riveran numai în scopul:

- a) explorării și exploatării, conservării și gestiunii resurselor naturale, biologice sau nebiologice, atât ale fundului mării, ale subsolului acesteia, cât și ale apelor de deasupra;
- b) desfașurării altor activități de explorare și exploatare a zonei în interes neeconomic;
- c) desfașurării altor activități de explorare și exploatare a zonei în interes economic, între care, producerea de energie cu ajutorul curentilor marini și al vântului.

III. Eseuri

1. Privire istorică asupra evoluției dreptului mării.
2. Marea teritorială - spațiu maritim supus suveranității statului riveran.
3. Analiza principiilor care guvernează Zona internațională a teritoriilor submarine.
4. Regimul juridic al mării libere.
5. Autoritatea Internațională a Teritoriilor Submarine.

Bibliografie

1. Akerhurst M., *A Modern Introduction to International Law*, Second edition, George Allen and Unwin Ltd., London, 1971;
2. Anghel I. M., *Dreptul tratatelor*, vol. I Ed. Lumina Lex, București, 1994;
3. Barac L., *Elemente de teoria dreptului*, ed. 2, Ed. C.H. Beck, București, 2009;
4. Boyle A., Chinkin C., *The Making of International Law*, Ed. Oxford University Press, Oxford, 2007;
5. Bolintineanu Al., Năstase A., Aurescu B., *Drept internațional contemporan*, Ed. All Beck, București, 2000;
6. Bolintineanu Al., *Marea teritorială*, Ed. Științifică, București, 1960;
7. Boulouis J., *Droit institutionnel de l'Union Européenne*, Ed. Montchrestien, Paris, 1995;
8. Bravo L. F., *Methods de recherche de la coutume international dans la pratique des Etats*, Collected Course, The Hague Academy, vol. III, The Hague, 1985;
9. Britten B. H., *International Law for Seagoing Officers*, Naval Institute Press, Annapolis, Maryland, 4-th Edition, 1981;
10. Brownlie J., *Principles of Public International Law*, Oxford, 1973;
11. Brownlie I., *Principles of Public International Law*, 6th eds, Ed. Oxford University Press, Oxford, 2003;
12. Carreau D., *Droit international*, Ed. Pedone, 2007;
13. Cavare Louis, *Le droit international public positif*, Paris, Pedone, vol. II, 1962;
14. Chilea Dragoș, *Drept internațional public*, Ed. Hamangiu, București, 2007;
15. Cloșcă I., Suceavă I., *Tratat de drept internațional umanitar*, Ed. V.I.S. Print, București, 2000;
16. Cloșcă I., *Dreptul Internațional Umanitar la începutul secolului XXI*, Asociația Română de Drept Umanitar, București, 2003;
17. Coman F., *Drept internațional public*, vol. I, Ed. Sylvi, București, 1999;
18. Combacau J., Sur S., *Droit international public*, Ed. Montchrestien, Paris, 2006;
19. Constantinescu M., Iorgovan A., Muraru I., Tănăsescu E. S., *Constituția României, revizuită, comentarii și explicații*, Ed. All Beck, București, 2004;
20. Craiovan, I., *Tratat de teoria generală a dreptului*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2009;
21. Craiovan I., *Filosofia dreptului sau dreptul ca filosofie*, Ed. Universul Juridic, București, 2010;
22. Crețu V., *Drept internațional public*, Ed. Fundației România de Măine, București, 2006;
23. Delcea M., *Protecția juridică a refugiaților*, Ed. C.H. Beck, București, 2007;
24. Delcea M., *„Dezvoltări teoretice și practice ale conceptului de protecție internațională a refugiaților. Încercări de adaptare a definiției refugiatului la evoluțiile*

internaționale și regionale.” Lumea în care trăim. Studii și cercetări juridice, Vol. II, Tipografia Semne’94, București, 1994;

25. Diaconu I., *Manual de drept internațional public*, Ed. a III-a, revăzută, Ed. Lumina Lex, București, 2010;

26. Diaconu I., *Drept internațional public*, ediția a 2-a, Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, București, 1995;

27. Diaconu I., *Normele imperative în dreptul internațional – „jus cogens”*, Ed. Academiei Române, București, 1977;

28. Dinh N. Q., Daillier P., Pellet A., *Droit international public*, LGDJ, Paris, 1987;

29. Dinh Q., Daillier P., Pellet A., *Droit international public*, 7th eds, LGDJ, Paris, 2002;

30. Dreyfus S., *Droit des relations internationales*, Ed. Cuyas, Paris, 1987;

31. Duculescu V., *Dreptul succesiunii statelor*, Ed. Veritas, Tg. Mureș, 2000;

32. Duculescu V., Ecobescu N., *Dreptul tratatelor*, Ed. Continent XXI, București, 1995;

33. Duculescu V., Călinoiu C., Duculescu G., *Drept constituțional comparat*, ed. a II-a revăzută și adăugită, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 1999;

34. Dupuy P. M., *Droit international public*, 5^{ème} édition, Ed. Dalloz, Paris, 2000;

35. Dușu M., Moca Gh., *Drept internațional public*, Ed. Universul Juridic, București, 2008;

36. Dușu M., Dușu A., *Dreptul contenciosului european*, Ed. Universul Juridic, București, 2010;

37. Ecobescu N., Duculescu V., *Drept internațional public*, Ed. Hyperion, București, 1993;

38. Emanuelli C., *Etudes des moyens de prevention et de sanction en matière d’interference illicite dans l’aviation civile internationale*. RGDIP, 1973;

39. Fitzgerald G. F., „*The Warsaw Convention as Amended by the Montreal Convention on International Air Law*”(1975), în *Annals of Air and Space Law*” vol. I – 1976;

40. Florescu G. G., *Navigația în Marea Neagră, prin strâmtori și pe Dunăre*, Ed. Academiei, București, 1975;

41. Fodor M., *Drept procesual civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2014;

42. Fundația Soros România, *Tendențe actuale în domeniul migrației și azilului – O abordare regională*, Editura C.H. Beck, București, 2008;

43. Geamănu Gr., *Drept internațional contemporan*, ed. a II-a, vol. I, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1975;

44. Geamănu Gr., *Dreptul internațional public*, vol. I, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1980;

45. Geamănu Gr., *Drept internațional public*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1981;

46. Geny Fr., *Science et technique en droit privé positif*, vol. II, 2002;

47. Gidel G., *Le droit international public de la mer. Le temps de paix, Tome I, Introduction – La haute mer*, Chateauroux, 1932;

48. Giulliano N., *Diritto Internazionale*, Dott. A. Giuffre, Milano, 1974;

-
49. Glaser E., *Rezervele la tratatele internaționale*, Ed. Academiei RSR, București, 1971;
50. Goodwill-Gill V., *The Refugee in International Law*, Clarendon Press, Oxford, 1989;
51. Greig D. W., *International law*, London, Buterworths, 1980;
52. Grigore-Rădulescu M.-I., *Teoria generală a dreptului*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2014;
53. Grigore-Rădulescu M.-I., „*Analogia legii și analogia dreptului. Aspecte teoretice și consecințe practice*”, în *Pandectele Române* nr/6/2014;
54. Grigore C., Cloșcă I., Suceavă I., *Drept internațional public*, București, 2001;
55. Grotius H., *Despre dreptul războiului și al păcii*, Editura Științifică, București, 1968;
56. Hillier T., *Public International Law*, Cavendish Publishing, London, 1998;
57. Janot R. s.a., *Droit international et droit français*, Etude, La documentation française, Paris, 1986;
58. Jacobini H.B., *International Law*, Illinois, 1968;
59. Mateesco N. M., *Deux frontières invisibles: de la mer territoriale à l'air „territorial”*, Pedone, Paris, 1965;
60. Maxim F., *Aspecte teoretice și practice privind tratatul. Izvor principal al dreptului internațional public*, Ed. Universul Juridic, București, 2012;
61. Mazilu D., *Dreptul internațional public*, vol. I, București, 2010;
62. Miga-Besteliu R., *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Ed. All Beck, București, 2003;
63. Miga-Besteliu R., *Drept internațional public*, vol. I, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2010;
64. Miga-Besteliu R., *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Ed. All Educațional, București, 1998;
65. Moca Gh., *Dreptul organizațiilor internaționale*, Ed. ERA, București, 2004;
66. Moca Gh., *Dreptul organizațiilor internaționale*, Ed. ERA, București, 2000;
67. Moca Gh., *Drept internațional public*, Ed. ERA, București, 1999;
68. Moca Gh., Munteanu R., *Imunitatea de jurisdicție a statului străin. Principii și tendințe*, în „S.C.J.”, nr. 1/1982;
69. Moca Gheorghe, *Dreptul internațional*, vol. I, Ed. Politică, București, 1983;
70. Muraru I., Tănăsescu S., *Drept constituțional și instituții politice*, Ed. Lumina Lex, București, 2001;
71. Năstase A., Aurescu B., *Drept internațional public*, Ed. C.H. Beck, București, 2011;
72. Năstase Adrian, Aurescu Bogdan, *Drept internațional contemporan. Texte esențiale*, Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, București, 2000;
73. Năstase M., Mihăilescu-Pene L. Th. S., *Drept constituțional și instituții politice*, Ed. Moroșan, București, 2009;
74. Niciu M. I. ș.a., *Culegere de documente*, vol. I, 1997;
75. Niciu M., *Drept internațional public*, Ed. Servosat, Arad, 1999;

-
76. Niciu M., *Dreptul internațional public*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976;
77. Niciu M. I., Chivu G., *Organizații internaționale guvernamentale*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 1998;
78. Nițoiu R., Șorop A., *Teoria generală a dreptului*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2008;
79. Pinto R., *Le droit des relations internationales*, Paris, 1972;
80. Pivniceru M.- M., *Drept internațional public*, vol. I, Ed. Hamangiu, București, 2007;
81. Popa N., *Teoria generală a dreptului*, ed. a 3-a, Ed. C. H. Beck, București, 2008;
82. Popa N., *Teoria generală a dreptului*, ed. a III-a, Ed. All Beck, București, 2002
83. Popa V., Petrișor P., Cozmâncă O., *Elemente de drept internațional public*, Ed. Presa Universitară Română, Timișoara, 1994;
84. Popescu C. F., *Cutuma în dreptul internațional public*, Ed. Universul Juridic, București, 2012;
85. Popescu C. F., Grigore-Rădulescu M.-I., *Protecția juridică a drepturilor omului*, Ed. Universul Juridic, București, 2014;
86. Popescu D., *Drept internațional public*, Ed. Universității „Titu Maiorescu”, București, 2005;
87. Popescu D., „*Importanța negocierilor pentru încheierea tratatelor*” în RRSI nr. 4/1987;
88. Popescu D., „*Înregistrarea tratatelor internaționale*”, în Studii și cercetări juridice nr. 4/1964;
89. Popescu D., *Forme și instrumente juridice de cooperare în aviația civilă internațională*, Ed. Academiei, București, 1976.
90. Popescu D., Năstase A., *Drept internațional public*, Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, București, 1997;
91. Popescu D., Năstase A., Coman F., *Drept internațional public*, Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, București, 1994;
92. Popescu M., *Drept internațional public*, Ed. Artsprint, București, 2001;
93. Popescu S., *Teoria generală a dreptului*, Ed. Lumina Lex, București, 2000;
94. Rădulescu I., „*Principiul neretroactivității normei juridice în dreptul românesc*”, Ecologica Universitaria, Editura Pro Universitaria, vol. 12, an II nr. 2/ 2010;
95. Rigaux Fr., *Droit publique et droit privé dans les relations internationales*, Paris, Pedone, 1977;
96. Rîpeanu A., *Drept roman*, Curs universitar, Ed. Universul Juridic, 2012;
97. Rousseau Ch., *Droit international public*, Dalloz, Paris, 1979;
98. Rousseau Charles, *Droit international public*, Dalloz, Paris, 1970;
99. Ruda J. M., *Reservations to treaties*, PCADI, III, 1975;
100. Ruzie D., *Droit international public*, Paris, 1985;
101. Selejan-Guțan B., Crăciunean L. M., *Drept internațional public*, Ed. Hamangiu, București, 2008;

-
102. Shaw M. N., *International Law, Cambridge, London, 1997*;
 103. Siegfried A., *Les canaux internationaux et les grandes routes maritimes mondiales*, RCADI, vol. I, 1949;
 104. Simonides J., *Legal Stratus of the Baltic Straits*, Polish Year Book, Varşovia, 1971;
 105. Starke J. G., *Introduction to International Law*, Ed. Butterwarths, London, 1984;
 106. Takacs L., Niciu M., *Drept internațional public*, Ed. Didactică și Pedagogică, București 1975;
 107. Titulescu N., *Suveranitatea de stat. Organizarea păcii*, în col. „Documente diplomatice”, București, 1967
 108. Uliescu M., *Principiile generale ale dreptului*, în M. Uliescu – coordonator -, Noul Cod civil. Studii și comentarii, volumul I, Cartea I și cartea a II-a (art. 1-534), Ed. Universul Juridic, București, 2012;
 109. Vallee Ch., „À propos de la Convention européenne sur l'immunité des Etats”, în Revue trimestrielle de droit européen, nr. 2, 1973;
 110. Vattel E. de, *Le droit des gens*, vol. I, Paris, 1863;
 111. Visscher P de, *Cours général de droit international public*, RCADI, II, 1972.